

La Femosa

REVISTA D'OPINIÓ I INFORMACIÓ LOCAL ARTESA DE LLEIDA

Número 335

MARÇ - ABRIL 2025

P.V.P. 3€

CARNAVAL

HA ARRIBAT LA PRIMAVERA

Fotografia: Manel Sales Canchal

SUMARI

Pòrtic	3
Actualitat Artesenca	4
<i>J. Ma Esteve / Fotografies: M. À. Florensa, J. Gallart</i>	
Carnaval 2025	7
<i>Ma Esteve / Fotografies: M. À. Florensa, J. Gallart</i>	
Activitats de La Femosa	9
<i>Felip Gallart / Fotografies: La Femosa</i>	
Sant Jordi a l'Escola	13
<i>Escola els Til·lers / Fotos: Escola els Til·lers</i>	
Domus Domini. Torres d'aigua (i 2)	14
<i>Miquel Carrera Castellví</i>	
Els nens i les nenes que faran la primera comuió	15
<i>Parròquia d'Artesa de Lleida</i>	
Poesia: El riu de la vida	15
<i>Assumpció Cornadó</i>	
Caliu científic artesenc (2/2)	16
<i>Joel Minguet López</i>	
Agricultura i aus estepàries	19
<i>Nèstor Serra Domènech</i>	
Un raconet d'Artesa	19
<i>Àngels Florensa</i>	
El reportatge	20
<i>Fotos: Josep Gallart</i>	
Els germans Bonet Paris	21
<i>Josefina París Mor</i>	
Els cadells abandonats i el voluntariat animalista	26
<i>Laia Solà Miró</i>	
Novel·la per fascicles. Part 8	
<i>Pels fondals del clot del dimoni</i>	28
<i>Jordi Oró Puig</i>	
Cròniques del C.E. Artesa de Lleida	30
<i>Eudald Pijuan Mor</i>	
Entreteniments	32
<i>Miquel A. Navarro, Albert Batiste i Lluís Gil</i>	
Ho hem llegit a... ..	34
Fauna del terme: Gripau corredor	34
<i>Isidre Drudis Bellmunt</i>	
Telèfons i horaris d'interès/Solucions als entreteniments	35
Imatges d'actualitat	36

Edita

Agrupació Cultural La Femosa
Carrer dels Gallarts, 7
25150 Artesa de Lleida (Segrià)
lafemosa.artesalleida.cat
lafemosaartesadelleida@gmail.com

Direcció i coordinació

Josep Gallart Fernàndez
Lluís Gil Fontanet
Felip Gallart Fernàndez

Col·laboradors i col·laboradores

Albert Batiste Bonet
Miquel Carrera Castellví
Assumpció Cornadó Lladó
Isidre Drudis Bellmunt
Escola Els Til·lers
Josep Ma Esteve Muñoz
Ma Àngels Florensa Bertran
Felip Gallart Fernàndez
Josep Gallart Fernàndez
Lluís Gil Fontanet
Joel Minguet López
Miquel Àngel Navarro
Jordi Oró Puig
Josefina París Mor
Parròquia d'Artesa de Lleida
Eudald Pijuan Mor
Eulàlia Solà Miró

Fotografies

Josep Ma Esteve Muñoz
Ma Àngels Florensa Bertran
Josep Gallart Fernàndez
Manel Sales Canchal

Correcció de textos

Eulàlia Solà Miró

Maquetació i impressió

Impremta Payà, Lleida

La Femosa, 2ª època
Número 335
Març - abril 2025
DLL 264-1981
ISSN 2938-9046
ISSN 2339-7365
P.V.P. 3 euros

Els articles que apareixen a les pàgines de La Femosa reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

Amb el suport de:

Les previsions s'han complert i la primavera ha arribat carregada de pluges, sobretot a les capçaleres de les conques internes. Les darreres pluges omplen de reserves els pantans i els pagesos veuen garantit el reg per a les seves collites. Les reserves d'aigua dels embassaments que alimenten el Canal d'Urgell a hores d'ara se situen a uns nivells que no es veien des del 2020. Els regants i totes les poblacions que es nodreixen de les aigües d'aquest canal, tenim motius per a l'optimisme i podrem evitar l'emergència per sequera.

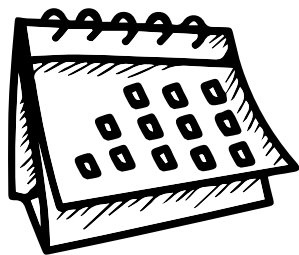
Amb dades de l'11 de març, les reserves dels embassaments de la conca del Segre s'han disparat fins a xifres històriques que feia molt temps que no es veien. Les reserves d'Oliana i Rialb són de 383,7% superiors a les de fa dos anys, arriben a multiplicar-se gairebé per cinc fins als 445,9 hectòmetres cúbics, i són un 179% superiors a les de l'any passat per aquestes mateixes dates.

Una situació semblant passa als embassaments de la Noguera Ribagorçana, que proveeix el canal d'Aragó i Catalunya, el cabal de Pinyana i el d'Algerri-Balaguer. També pel que fa a les reserves de Baserca, Escales, Canelles i Santa Anna, que han augmentat un 74% en dos anys. Aquestes dades tan bones també es poden traslladar al conjunt de la Conca de la Noguera Pallaresa, d'on se subministra aigua al canal auxiliar d'Urgell, amb un ascens del 4% en les reserves globals dels embassaments de Tremp, Camarasa i Terradets. A més a més cal destacar que a les cotes més altes del Pirineu les precipitacions s'han produït en forma de neu. Amb el desgel repercutiran en més aigua per als pantans, la qual cosa farà augmentar encara més les reserves. Les previsions a llarg termini indiquen que durant aquesta primavera hi haurà les pluges habituals o fins i tot seran per sobre de la mitjana.

Ha arribat la primavera. Tenim aigua garantida i els camps del nostre terme estan esplèndids. Les pluges han enfortit els colors dels sembrats, els han fet més vius, i les plantes creixen ufanoses i esclaten en una florida delicada i esplendorosa. Només cal passejar una mica per la banquetta del canal o perdre's qualsevol tarda pels caminets de qualsevol partida amb el sol acaronyant el rostre. Contemplar els bancals i les espones. Els arbres que s'arreglaren en els camps i comencen a treure les primeres fulles. Els núvols que es retallen al cel. Escoltar el brunzir dels insectes i els ocells que piulen una línia melodiós de sons entre la brisa. Ensumar les herbes i les flors que esquitxen els marges amb tendres cromatismes. Ho tenim tant a l'abast que massa sovint no ho veiem. Viagem a llocs llunyans fent milers de quilòmetres i de fotografies que no tornem a mirar més, i no ens adonem que aquí mateix, a unes passes escasses de casa, es combinen tots els colors de l'espectre i la natura és un regal que sempre s'ofereix a qui en vol gaudir. La primavera es manifesta en el nostre terme en un esclat de bellesa incontenible. Tenim aigua i els camps verdegens. L'espectacle fascinant de la natura s'obre arreu del terme i ens convida a fruit sense pagar entrada. Què es pot demanar més? La vida pot ser molt bonica.

Fotografies: Manel Sales Canchal

ACTUALITAT ARTESENCA

— Josep Ma Esteve — Fotos: J. Gallart, M. À. Florensa —

La reina del Carnestoltes amb l'alcaldessa Mariona Rebull i la regidora Anna Oró

DIA INTERNACIONAL DE LA DONA

Tot i coincidint amb la celebració del Carnestoltes al nostre poble, el 8 de març és el Dia Internacional de la Dona, un dia de reivindicació per un món més just on totes i tots siguem iguals, i estiguem lliures de discriminació per raons de sexe.

ACTIVITATS DE LES ASSOCIACIONS DEL POBLE

L'activitat associativa d'aquests darrers dos mesos ha estat molt elevada al nostre poble. Entre l'associació de Dones i l'associació de jubilats, així com de l'Agrupació Cultural La Femosa, s'han organitzat moltíssimes activitats obertes a tothom.

La primera activitat organitzada durant aquests darrers dos mesos, fou un Bingo de les Dones, que es va celebrar el dia 8 de març, Dia Internacional de la Dona. La següent activitat fou un taller de motricitat que es va dur a terme els dies 14 i 28 de març. El 21 de març, a les 7 del vespre Felip Gallart Fernández va donar la conferència *El motí de la fam* i l'11 d'abril Laura Farran Botargues, també a les 7 del vespre, va parlar sobre *Què amaga el bikini*. El divendres 27 de març, es va celebrar un taller de teatre. També els dimarts 4 i 18 de març es va realitzar un taller de memòria. El 6 d'abril es va inaugurar una exposició d'aquarel·les de l'artista local Ramon Farré. Totes les activitats es van dur a terme a la Llar de Jubilats.

Conferència de Laura Farran

Ramon Farré i la seva obra

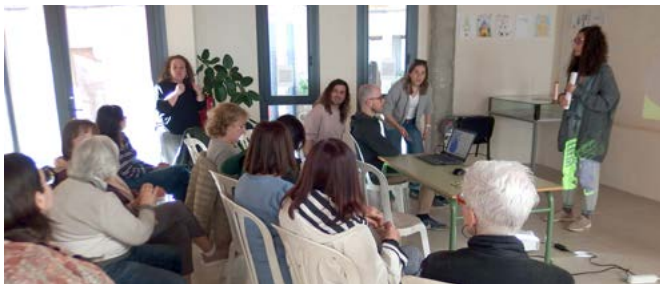
El divendres 4 d'abril, l'associació de Dones d'Artesa de Lleida, va organitzar el taller *Pinzellades de creació femenina, relats de dones artistes*. El taller es va dur a terme a l'espai de Cal Miró a les 6 de la tarda.

Conferència de Felip Gallart

Taller Pinzellades de creació femenina, relats de dones artistes

Taller Pinzellades de cració femenina, relats de dones artistes

Després de l'èxit de la primera edició, el dissabte 5 d'abril, es va celebrar una nova *Jam Session*, on tothom que va voler va poder gaudir de les improvisacions musicals dels i les participants.

Jam session

Dedicat als més petits i petites del poble, a l'edifici de Cal Miró, el diumenge 6 de març es va realitzar un taller de manualitats, i el dia 21 de març un taller d'experimentació.

Tallers d'experimentació i manualitats. Fotos Sandra Berengué

Pels més esportistes, l'Associació de Dones, amb un èxit relatiu, intenta fomentar l'activitat esportiva amb unes sessions de *running* els dimarts i dijous al vespre.

OBRES AL CONSULTORI MÈDIC

Al mes de març es van iniciar les obres de remodelació de l'espai del consultori mèdic que permetran una gran millora de les mateixes, així com un millor aprofitament de l'espai. Mentre durin les obres, les consultes mèdiques es realitzaran al primer pis de la Llar de Jubilats.

EXPOSICIÓ A LLEIDA DE JUANJO JOVÉ

Un dels nostres veïns, en Juanjo Jové, va inaugurar l'exposició *L'art i la vida*, al centre de Belles Arts de Lleida, amb obres de la seva creació.

L'exposició es podrà visitar de l'1 d'abril al 29 de maig.

ACTIVITAT TEATRAL

L'activitat teatral d'aquests dos darrers mesos es va limitar a la representació, el diumenge 16 de març a la Sala del Teatre Municipal, de l'obra *Coberta'ns* a càrrec de Teatre Emili amb la producció de *Sake Teatre 2024*.

Foto: Silvia Roca

ACTE UNIÓ PAGESOS EN EL DIA DE LA VISIBILITAT TRANS

El dijous 3 d'abril, a la sala del Teatre Municipal a les 7 de la tarda, gràcies a Unió de Pagesos es va visionar el reportatge *Parlem d'identitats al món rural i agrari*, dintre de les celebracions del *Dia de la visibilitat trans*, que es commemora el dia 31 de març.

Posteriorment a la projecció del reportatge, es va dur a terme un col·loqui amb Gorka López, un dels protagonistes del reportatge.

SETMANA SANTA

L'edició de la Setmana Santa d'aquest any s'ha fet esperar fins al mes d'abril. Enguany, el tret de sortida el va donar el Viacrucis interparroquial celebrat el diumenge 6 d'abril al nostre poble. La següent parada fou la celebració del Diumenge Rams amb la tradicional la benedicció dels Rams i la posterior Missa.

Durant la resta de la setmana van tenir lloc els diversos actes litúrgics de costum, organitzats per la Unitat Pastoral d'Artesa de Lleida i Puigverd de Lleida.

A part de la part litúrgica habitual d'aquestes dates, també hi ha la part més lúdica del dia de La Mona. Qui més o qui menys es va reunir amb amics i familiars per celebrar aquest dia. I com gairebé sempre, la Llar de Jubilats va organitzar, per aquest mateixa dia, una sortida per celebrar el dia de La

Mona amb la visita al poble de Penelles, que no es va celebrar per falta d'assistència. Un dia abans, van organitzar un vermut popular al seu local social.

L'AFA de l'escola Els Til·lers va organitzar un Campament Digital a l'espai de Cal Miró, amb la participació de l'organització *Cibervoluntarios*.

SANT JORDI

Enguany, amb un temps que acompanyava i en un dia feiner, vam poder gaudir d'una nova Diada de Sant Jordi.

Al nostre poble, com es habitual, es va habilitar una parada de llibres i roses a la plaça Europa a càrrec de l'AFA de l'escola Els Til·lers.

CONFIRMACIONS

El dissabte 26 d'abril el bisbe de Lleida Salvador Giménez Valls va visitar la parròquia d'Artesa, va oficiar la missa a l'església de Sant Miquel i va impartir el sagrament de la confirmació als feligresos que no l'havien rebut.

CINEMA MARÇ - ABRIL

Dia	Pel·lícula
2 de març	Los que se quedan
23 de març	La trena
30 de març	Gran turismo
6 d'abril	La estrella
13 d'abril	Perfect days
20 d'abril	A fuego lento
27 d'abril	Las cosas sencillas

CARNAVAL 2025

Josep Ma Esteve

Fotos: J. Gallart, M. À. Florensa

Aquest 2025, la disbauxa que comporta la festa del Carnestoltes es va fer esperar. No va ser fins al dissabte 8 de març que la vam poder celebrar amb tota la força que requereix aquesta festa tant arrelada al nostre poble.

Els actes previstos foren els mateixos que les darreres edicions:

- A les 6 de la tarda.- Concentració de tots i totes les participants a la plaça Les Albízies amb repartiment de coca amb xocolata a tots els presents.
- Posteriorment, sense horari definit, inici de la rua pels carrers del poble.
- A les 8 de la tarda.- Arribada puntual a la sala del Teatre Municipal i lectura del manifest de la Reina Carnestoltes.

Com sempre, després de repartir els premis per les millors disfresses, es van repartir entrepans per a tots i totes les assistents. El final de festa va estar amenitzat pel grup *Crit*, i posteriorment, la festa va continuar amb l'actuació dels DJ's *Balde*, *Eric Mas* i *Fontàs*.

ACTIVITATS DE LA FEMOSA

Felip Gallart

Fotos: La Femosa

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE "MACIÀ, EL PRESIDENT DEL POBLE"

A les 8 del vespre del 14 de març de 2025 a la Sala Polivalent de la Llar de Jubilats vam presentar el llibre *Macià, el president del poble* dels historiadors Quintí Casals Bergés i Marc Macià Farré. L'acte va comptar amb la presència dels seus autors i de l'historiador d'Artesa de Lleida, Josep Gallart Fernàndez, que va actuar com a moderador.

Josep Gallart va començar l'acte presentant els autors del llibre que compten amb un extens currículum com a autors de llibres i d'articles d'història contemporània, com a docents i com a activistes culturals.

Seguidament van glossar la figura del president Francisc Macià i els seus vincles amb les terres de Lleida, que van ser definitius en tota l'evolució política del més gran i carismàtic president de la Generalitat de Catalunya.

Van detallar diferents aspectes de Francisc Macià: els seus orígens militars, les seves obres d'enginyeria civil i militar, la seva vida familiar, la finca de Vallmanya, el promotor del projecte del canal d'Aragó i Catalunya i finalment la seva trajectòria ideològica i política des dels seus inicis militars, monàrquics i conservadors fins al seu progressisme obrerista, independentista i republicà.

L'obra de Quintí Casals i Marc Macià és, sens dubte, un dels llibres més importants sobre el president Macià que han aparegut darrerament. A partir, d'informacions, dades i imatges inèdites, s'endinsa en la seva trajectòria personal, ideològica i política que

n'ofereix una imatge renovadora del president i de la Catalunya del seu temps. El llibre és un referent ineludible per comprendre la figura del més gran president de Catalunya, el seu llegat i la permanència de les seves idees en el convuls moment històric que vivim.

RECITAL DE MERITXELL GENER AMB EL GUITARRISTA TXABI ÁBREGO

A les 8 del vespre del dissabte 29 de març de 2025 al Teatre Municipal d'Artesa la cantautora lleidatana Meritxell Gener, al costat del guitarrista Txabi Ábrego, ens van oferir el recital titulat "Poetes en majúscules".

La Meritxell Gener i Txabi Ábrego ens van endinsar en un itinerari vital per les poesies i els poetes que han marcat i acompanyat la cantautora des de fa anys, i que ja formen part d'ella mateixa. Un recital amb cançons fetes a partir de poemes de dotze poetes dels Països Catalans com Joan Vinyoli, Joan Barceló, Concepció Maluquer, Maria Mercè Marçal, Montserrat Abelló, Joan Salvat-Papasseit, Manuel de Pedrolo, Blai Bonet, Marià Villangómez, Joan Sales, Baltasar Rosselló-Pòrcel i Vicent Andrés Estellés en una degustació poètico-musical, amb arranjaments de Jordi Gasió. Segons la mateixa cantautora "A tots els uneix una mateixa manera d'entendre la poesia i la vida. Tots tenen aquest

punt d'essència. Una cosa que veia clara era que volia reforçar el concepte de Països Catalans, afirmar que tots ells formen part d'una cultura viva i que ells mateixos ens ho recorden."

Un recital que va agradar molt a tot el públic present i on la Meritxell Gener va donar mostres de la seva gran sensibilitat i capacitat per copsar, a través de les seves cançons, l'univers poètic dels poetes i les poetesses més emblemàtics de la nostra literatura.

MATINAL ARQUEOLÒGICA

Presentació de l'activitat

El 30 de març el Grup de Recerques Arqueològiques de la Femosa va participar en la sessió del projecte *Els Museus i les Col·leccions del Segrià*. Cada espai mil històries, que es va dur a terme al nostre poble. Activitat organitzada pel Consell Comarcal del Segrià, amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida i la nostra entitat.

La jornada que estava encaminada a la dinamització del Museu de la Prehistòria d'Artesa de Lleida, es va iniciar a les 11 del matí amb una visita guiada al museu i va continuar a les 12, a la sala del Teatre Municipal, amb una mostra del procés d'elaboració d'eines lítiques diverses prehistòriques, a càrrec de l'arqueòleg i professor de prehistòria de la Universitat Autònoma de Barcelona, Antoni Palomo. El públic assistent, en aquesta sessió d'arqueologia experimental, van poder gaudir de demostracions dels processos de talla i confecció d'eines unifacials i bifacials paleolítiques i neolítiques (estrís senzills sobre ascla) en sílex, i altres roques dures, amb

percussor dur i tendre (fusta). Així com també es van explicar els conceptes teòrics bàsics de les tecnologies i processos de producció d'aquests períodes.

Els Museus i les Col·leccions del Segrià. Cada espai mil històries és un projecte de l'àrea de Cultura del Consell Comarcal del Segrià, que va nèixer amb l'objectiu de donar a conèixer i difondre el contingut de prop d'una trentena d'espais expositius d'arreu de la comarca del Segrià, amb especial atenció als que no disposen de reconeixement oficial com a museus ni de recursos, però que ofereixen peces de col·leccionisme o difonen elements patrimonials, ja siguin de gestió o propietat municipal o particular.

A més de l'elaboració d'un estudi dels espais expositius de la comarca i l'edició d'un quadríptic informatiu amb un directori i un mapa dels espais, s'organitzen activitats per dinamitzar els museus i col·leccions i per posar-les en valor.

PRESENTACIÓ DE LA NOVEL·LA "CULPABLES" DE LA MARTA ALÒS

A les 8 del vespre de divendres 4 d'abril de 2025 a la Sala Polivalent de la Llar de Jubilats vam presentar "*Culpables*", darrera novel·la de l'escriptora resident a Artesa de Lleida, Marta Alòs.

Amb el format de col·loqui entrevista la presentació va comptar amb la participació de la mateixa autora, Marta Alòs, i de l'escriptor artesenc Felip Gallart. Els dos autors es van centrar en la novel·la negra i el boom d'aquest gènere a les comarques ponentines,

per seguidament parlar pròpiament de l'obra presentada. Segons el mateix Felip Gallart una gran novel·la, molt ben escrita i que compta amb totes les qualitats del gènere: acció trepidant, una sàvia dosificació del suspens i de la intriga, uns diàlegs versemblants i un estil efectiu, clar i contundent.

Sense desvetllar res substancial de l'argument de l'obra, els dos autors es van endinsar en el llibre. Un dels casos més complicats als quals fins llavors s'havia enfrontat en Roure, caporal dels mossos d'esquadra. Tres morts que tenen en comú l'extirpació d'un òrgan vital: cor, fetge i ronyó i la paraula "Culpabilis" tatuada a la pell. I un cas d'assassinat anterior que turmenta el seu protagonista. Lleida, Sant Feliu de Guíxols i Calaf són els escenaris on esdevé l'acció.

Un thriller polièdric on res no és el que sembla. Una profunda reflexió sobre els conceptes de justícia i venjança i sobre el dolor i el patiment que ens poden convertir en víctimes o en criminals.

CONFERÈNCIA "JOAN SALONI, UN GRANADELLENC ENTRE GUARANÍS"

A les 8 del vespre del divendres 25 d'abril de 2025, a la Sala d'Actes de Casa de la Vila, Adelina Freixenet ens va oferir la conferència "*Joan Saloni, un granadellenc entre guaranís*".

L'Adelina Freixenet, membre del Grup de Recerca Associació Cultural lo Casino de la Granadella, entitat que està realitzant un treball de recerca històrica sobre la vida de Joan Saloni, va aprofundir en la figura del pare jesuïta Joan Saloni, nascut a la Granadella l'any 1537 i en les seves aventures pels territoris que actualment corresponen als estats de Brasil, Argentina i Paraguai a la segona meitat del segle XVI.

Joan Saloni va ser un dels primers jesuïtes catalans. Se'l considera pioner de l'evangelització respectuosa dels pobles indígenes de Sud-Amèrica. Se'l cita com un dels primers europeus que va aprendre les llengües autòctones, entre elles la llengua guaraní, per tal de promoure un nou model de missions on els indígenes tenien participació directa dels beneficis del treball i de la vida en societat. No volia imposar una doctrina, sinó aconseguir l'acceptació del cristianisme a través del diàleg i de la millora del seu nivell de vida. Reconeixia els nadius com a éssers humans i els volia defensar dels abusos que sobre ells cometien els "encomenderos". Justament la seva facilitat i capacitat per aprendre les llengües autòctones el va portar a missions en comunitats que estaven encara més aïllades. Com a missioner, Joan Saloni va treballar per impulsar el progrés social i econòmic dels pobles autòctons, rebutjant l'ocupació per la força. La data de la seva mort se situa el 1599 a Asunción (Paraguai).

L'Adelina Freixenet va explicar també la troballa d'un exemplar únic de l'any 1763 d'una biografia de Joan Saloni escrita per Jaume Torres, un altre jesuïta granadellenc. La troballa va tenir lloc en el decurs d'unes obres de reforma en una casa de Maials, propietat de Mercè Quer. El 2 d'octubre de 2024 el llibre va ser acollit en dipòsit a l'Arxiu Històric de Lleida on també es digitalitzarà. El llibre havia quedat durant anys emparedat en una estança de la casa. Aquesta troballa ha permès posar de relleu la figura d'aquest jesuïta nascut a La Granadella, força desconegut, però prou rellevant segons les informacions que recullen les fonts documentals que en parlen.

"OPERA A LES VENES" A LA LLOTJA DE LLEIDA

El Grup de Lectura de La Femosa va organitzar la sortida a l'estrena absoluta de l'espectacle "*Opera a les venes*" al Teatre de la Llotja de Lleida el diumenge 27 d'abril de 2025, a les 19 hores.

L'espectacle, inspirat en el llibre de Francesc Canosa, *Aigua a les venes. Crònica d'un miracle català universal*, ens va endinsar en la narració de la història del Canal d'Urgell a través d'un seguit d'escenes operístiques d'obres d'autors coetanis a la construcció del Canal d'Urgell com Giuseppe Verdi, George Bizet, Camille Saint-Saëns o Alexander Borodin, entre altres. I també de compositors catalans com Lluís Millet amb els "*Goigs a la Verge del Remei*".

L'espectacle va combinar música, dansa, teatre i audiovisual per celebrar el seixantè aniversari de la concessió de la titularitat dels Canals d'Urgell a la Comunitat General de Regants. Una obra ideada per l'Orfeó Lleidatà, que també va comptar en la seva estrena amb la col·laboració de l'Orfeó Atlàntida, la coral Xalesta, el Cor Fil de Notes, i la col·laboració de l'Orquestra Simfònica Julià Carbonell, així com de Bernat Bojorn al piano, la mezzosoprano Marta Infante, la participació de l'actriu Begonya Ferrer, Santi Serratosa, Jana Garcia (percussió i dansa) i la producció audiovisual de Kionalia.

El guió de l'obra és de Berta Lacruz, la direcció tècnica de Pelai Molins, la direcció escènica de Dani Coma, la direcció musical de Xavier Pagès-Corella, la direcció de producció i del cor de l'Orfeó Lleidatà, a càrrec de Pol Pastor. La producció executiva és de Maribel Pedrol, Xavier Quinquillà i Núria Sirvent.

L'obra farà una gira per les comarques de l'Urgell i es representarà a Juneda, Mollerussa, Bellpuig i Ponts. La gira serà una versió adaptada sense orquestra i amb Bernat Bonjorn al piano. L'estrena a Barcelona es farà el 20 d'abril de 2026 al Palau de la Música Catalana.

Òpera a les venes és una coproducció de la Fundació Canals d'Urgell, la Fundació Orfeó Lleidatà, la Fundació Julià Carbonell i del Teatre de la Llotja de Lleida, que celebra el seu 15è aniversari.

RECORD PER LA MAGDA DOMÈNECH

Un record per la Magda Domènech Costafreda que ens va deixar fa poc. Sòcia de l'entitat i activa col·laboradora en totes les propostes i activitats que hem dut a terme. Així mateix va formar part de la colla sardanista *Dolç Esforç*, de la coral La Primavera, entre altres entitats. També va ser regidora de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida.

La trobarem a faltar.

Curs de cuina de La Femosa

25è aniversari de la colla sardanista Dolç Esforç

Parada de Sant Jordi del llibre català

Coral La Primavera

SANT JORDI A L'ESCOLA

Escola els Til·lers

Fotos: Escola els Til·lers

Com cada any, els nens i nenes de l'escola els Til·lers hem fet tallers al matí gràcies a l'ajuda de familiars i exmestres. Per a bloc 1 han estat: estampar una samarreta, fer una rosa de cartolina, fer un teatret de sant Jordi, estampar una mà per a fer un drac, la representació de la llegenda de sant Jordi amb finals diferents. Per a bloc 2 han estat: fer una rosa amb marqueteria, fer un pot amb el cavaller Sant Jordi dins, aprendre a fer cadeneta amb ganxet, participar en un pòdcast de ràdio i aprendre a jugar a les bitlles catalanes.

Taller d'estampació de samarretes

Taller de representació de Sant Jordi

Taller de teatret de Sant Jordi

Taller de bitlles

Taller de radio

Un matí molt intens que hem gaudit de debò.

A la tarda hem fet la lectura de poemes treballats a les aules, però aquest curs la novetat ha estat que hem fet la lectura tota l'escola conjuntament al pavelló. Estem contentes de la proposta perquè els grans han pogut gaudir del treball que han fet els petits i a l'inrevés.

En acabar, l'alumnat de 6è ens ha acompanyat tocant el flabiol i el tamborino amb els capgrossos de l'escola a la porta de la biblioteca, per tal d'inaugurar l'espai. La coordinadora de biblioteca, conjuntament amb l'equip docent, han preparat uns espais de lectura per a totes les edats, per a fer aquest espai més acollidor.

També, l'alumnat de 6è dins del projecte d'emprenedoria, han muntat paradeta de venda de roses i objectes fets amb la impressora 3D (dracs, roses d'anell, roses de penjar, roses pel llapis...) i llibres col·laborant amb l'AFA de l'escola. Ho han estat fent a les entrades i sortides de les alumnes al centre.

Un Sant Jordi ben bonic!

DOMUS DOMINI

Torres d'aigua (i 2)

Miquel Carrera Castellví

Enceto aquest article quan a casa han tornat avui d'una tarda d'òpera a Lleida, òpera que narrava l'empresa que fou la construcció del Canal d'Urgell i l'arribada de l'aigua. I curiosament avui que volia continuar escrivint sobre infraestructures d'aigua; moltes d'elles, a les nostres terres van associades amb la disponibilitat d'aigua que suposà el canal cap allà a finals del s XIX.

Començava l'anterior article recordant una construcció que tinc prop de casa relacionada amb el subministrament d'aigua potable al poble. Tinc la impressió que són infraestructures en general que no en solem fer gaire cas, que potser passen desapercebudes, però que són importantíssimes per l'assentament de qualsevol grup; disposar d'aigua, tan senzill i alhora tan complex.

Pensant en les torres d'aigua ja esmentades m'he adonat que havia obviat dues instal·lacions relacionades amb l'aigua que ens són molt properes. La primera, a tocar de la Torre de l'Elevador: els Dipòsits Vells. No he sabut trobar gaire informació a Internet, llevat de l'any de la construcció i que va coincidir lògicament amb l'arribada de l'aigua del Canal d'Urgell. Tinc el record i la impressió que amb els primers ajuntaments democràtics, ja em perdonareu la repetició, es disposaren esperances en aquests dipòsits en desús, però la cosa no va acabar de quallar.

L'altra construcció, ha format part tota la vida del meu perfil del poble, tot i no ser del poble, ais! Parlo dels dipòsits d'Alfés, posats dalt de l'altiplà que domina tota la discreta vall on està assentat Artesa. Altre cop aigua, població i el Canal. Avui també dipòsits en desús, però encara continuen allà dalt. Els dos receptacles i la discreta torre del parallamps, formen, ja dic, part del meu particular skyline, la meua línia de l'horitzó. Malgrat la bandalització soferta en alguna de les parets, sembla que estan bastits amb formigó armat i amb la corresponent capa d'impermeabilització per evitar les fuites; i crec recordar que, en algun racó, hi ha una inscripció que rememoren quan foren aïllats aquests dipòsits tan proper a nosaltres.

Parlant de dipòsits propers i de formigó, uns anys enrer i preparant alguna cosa sobre la història del formigó per la feina, em vaig, assabentar que els dipòsits vells de Puigverd van ser construïts amb formigó armat

sota disseny de Francesc Macià, aquell home afable i de cabells blancs que resulta que va ser introductor, a finals del s XIX, de la construcció amb aquesta tècnica i materials. Així que podria estar bé una sortideta de tarda, ara amb el temps primaveral, i mentre es contempla l'obra pensada per l'avi de Catalunya, podria ser temps per admirar el bé de Déu de vistes que des d'allí es contemplen: els terrenys entre Castellans i Les Borges tots plens d'ametllers, la cicatriu de les vies de l'AVE, la línia de tren convencional, els arbres que marquen el discórrer de La Femosa, les carreteres, les urbanitzacions que han anat omplint racons dels terme veí, la línia de l'autopista al darrere i al final... l'altiplà que tanca i defineix tota la Vall. Un paisatge suau, amb el sol de cara o ja cap a la posta, un racó tranquil i amb tanta bellesa ... que més es pot demanar?

En l'altre article, més centrat en les torres de l'aigua, em vaig deixar dues torres modernistes que he vist rodant per Barcelona. A vegades i amb la feina arribo al Parc d'Atraccions del Tibidabo, i a banda de les vistes extraordinàries (soc de mirar des de les alçades, que hi farem) hi ha en aquella zona una gran varietat d'edificis ben diversos. Un és una gran torre modernista, que fins fa poc ha estat dipòsit d'aigua per aquelles cases i instal·lacions.

Fa de bon veure i crida l'atenció pel conjunt final, molt elegant. A la ciutat se celebra anualment un cap de setmana d'obertura d'edificis singulars i amb valor artístic, la *48h Open House*, i aquesta torre n'és un de la llista que resta oberta i visitable. L'altra torre, també dins aquest cap de setmana de racons arquitectònics, la trobem quan la ciutat s'acosta al mar cap allà al Poblenou: la torre de l'aigua del Besòs. Si se us escau de passejar per aquella nova ciutat que creix en aquells terrenys postindustrials i postolímpics, us trobareu aquella senyora torre de totxo de cara vista i una elegància que encara impressiona, i que ha aguantat des del 1882, que no és pas poc temps.

Ja ho veieu, saltant d'Artesa a Puigverd i acabant a la plana del nord de Barcelona, en això de torres i dipòsits d'aigua. I per acabar un *divertimento* d'aquest matí mateix, una torre d'aigua sense gaire bellesa en la seva obra, però una torre al cap i a la fi, allà a la plana de La Selva, al poble de Riudarenes. En veure la imatge, ja entendreu el perquè, color, molt color on abans només hi havia formigó. Atreviment!!!!

ALS NENS I NENES QUE FARAN LA PRIMERA COMUNIÓ. REFLEXIONS D'UNA CATEQUISTA

Parròquia d'Artesa de Lleida

«Vosaltres ja coneixeu qui és Jesús. Es aquell que va dir a un paralític: "Posa't dret!" I va quedar curat. El mateix que, veient un pare trist perquè acabava de morir la seva filleta, va donar la mà a la nena li va dir: "Noia, aixeca't". I la va ressuscitar. Aquell que, enmig d'una tempesta molt forta, va aconseguir, amb una sola paraula, que retornés la bonança. Sobretot és aquell que ajudava tothom i era molt amic dels nens i nenes.

Segurament que vosaltres pensareu: "Quina sort la dels nens i nenes d' aquella època que van poder conèixer Jesús !" Doncs vosaltres encara sou més sortosos! Ells només van poder tractar Jesús d'una manera externa. En canvi vosaltres, ara que ja ha ressuscitat, el podreu rebre dins vostre.

I li podreu parlar amb confiança, explicant-li tot allò que us preocupa: que els vostres pares s'estimin, que no hi hagi guerres, que no hi hagi nens i nenes que morin de fam... I experimentareu que ell us estima i us promet que serà sempre el vostre amic.

I també us volia explicar una altra cosa. Segurament que tots heu vist el solc que deixen alguns avions. Un solc que es va esborrant i que, al cap de poca estona, ja ha desaparegut. Doncs mireu: hi ha persones que, quan se n'han anat d'aquest món, ningú no les recorda perquè no han fet res que valgués la pena de

ser recordat. La seva vida ha estat tan inútil com el fum dels avions, que no deixa cap solc permanent.

Vosaltres no heu de voler ser així. Heu de voler ser com Jesús, que va viure fa dos mil anys i encara el recordem, encara continua vivint i influenciant-nos. Sabeu per què? Doncs perquè va passar pertot aneu fent el bé i estimant. I això deixa unes petjades que no s'esborren mai més. Si us esforceu per ser com Jesús, pertot arreu on passareu deixareu un bon record que perdurarà. La gent estarà contenta d'haver-vos conegut.

Per aixà, el dia de la Primera Comunió serà un dia molt especial per a vosaltres. La cosa més important no serà ni els regals, ni el vestit, ni el banquet, sinó que Jesús vindrà dins vostre per donar-vos força per a ser com ell.

Us hi heu de preparar bé!»

EL RIU DE LA VIDA

Assumpció Cornadó

*Entre barreges de colors
a l'horitzó, somriu el sol,
ressuscitant la pau
que guarden les muntanyes.
Es perd en el temps
la meva memòria
i el seu clam em retorna*

*l'espai on hi viu
la teva ànima màgica.
Riu de la Vida,
terra de pas,
vola l'àliga,
udola el llop*

ALIATGES DE TITANI

En segon lloc, els aliatges a base de Titani gaudeixen d'unes propietats relativament bones de ductilitat i mal·leabilitat, fet que facilita fortament el seu procés de fabricació i modelatge i permet l'obtenció de peces amb formes i estructures ben diverses. Així mateix, una vegada fabricats els aliatges de Titani prometen un bon compromís entre tolerància de càrregues mecàniques importants, compatibilitat mecànica amb els teixits ossis humans, pes i durabilitat:

- **Lleugeresa de l'implant:** el Calci és un element primordial dins la estructura òssia de l'ésser humà. Remarcablement, destacarem que només vuit unitats de massa separen ambdós àtoms de Calci i Titani (**Figura 3**). Com a tal, la introducció de materials compostos majoritàriament per Titani amb finalitat de reemplaçar o reforçar estructures òssies resulta doncs pertinent des del punt de vista del pes.
- **Compatibilitat mecànica entre el material implantat i el teixit biològic** que es vol reemplaçar o reforçar (teixit ossi en aquest cas): afortunadament, les propietats mecàniques dels aliatges de Titani son modulables en funció dels elements presents en l'aliatge, el procés de fabricació, etc., fet que permet el reemplaçament o reforç d'estructures òssies realment diverses dins l'organisme humà (**Figura 1**). En aquest sentit, un dels criteris més importants a l'hora d'avaluar la biocompatibilitat d'un implant ossi és garantir característiques d'elasticitat similar entre el/s material/s constitutiu/s de l'implant i el teixit ossi que es vol reemplaçar o reforçar. Per aquest propòsit, s'utilitza el mòdul de Young (o mòdul d'elasticitat) del/s material/s constitutiu/s de l'implant, que és una mesura de la rigidesa d'un material elàstic. De manera molt simplista, el seu càlcul s'efectua mitjançant la mesura de l'allargament unitari uniaxial (en una sola dimensió de l'espai) d'un material quan està sotmès a una certa tensió en la dimensió en qüestió.

La complexitat i la informació que pot ser obtinguda mitjançant aquest tipus de mesures essent fora de l'abast d'aquest article, destacarem que la capacitat de modular el mòdul d'elasticitat d'un material permetrà l'obtenció de comportaments variables del mateix quan està sotmès a càrregues mecàniques uniaxials. Evitar qualsevol desajust entre el mòdul de Young del/s material/s constitutiu/s de l'implant i el teixit ossi que es vol reemplaçar és realment important per garantir una bona densitat òssia de l'organisme hoste a llarg termini. Efectivament els ossos es remodelen de manera permanent, optimitzant la seva forma i densitat en resposta a les càrregues fisiològiques i mecàniques a les quals són sotmesos. En altres paraules, si un os deixa de ser estimulat mecànicament perdrà completament les seves capacitats mecàniques i tendirà a trencar-se molt fàcilment. Malauradament, això és justament el que succeeix quan implantem un implant amb un mòdul de Young massa gran respecte al mòdul de Young del os en qüestió. En aquest cas, la redistribució de càrrega entre l'implant i l'os farà que l'implant absorbeixi gran part de la càrrega mecànica que l'os havia de gestionar prèviament, fet que induirà una pèrdua progressiva de la densitat del teixit ossi i podria conduir a l'aparició de fractures i/o fissures òssies molt greus. En particular, aquest fenomen sovint s'anomena "stress-shielding". Remarcablement, optimitzar la composició de l'aliatge de Titani implantat permet la modulació del seu mòdul de Young (**Figura 4**), fet que en garanteix una bona compatibilitat amb els teixits ossis humans. Contràriament, els aliatges d'Alumini i els acers inoxidable es caracteritzen per mòduls de Young extremadament alts en comparació amb el teixit ossi humà, fet que limita fortament la seva pertinència com a element constitutiu majoritari d'implants ossis permanents (**Figura 4**).

- **Durabilitat de l'implant:** tal i com passa en els acers Cromats (Femosa n°320), els aliatges de Titani desenvolupen un film d'òxid protector (capa de passivació) a la seva superfície en contacte amb medis aquosos i/o oxidatius (**Figura 5**). Remarcablement, aquest fet els confereix una gran resistència als fenòmens de corrosió. Això, afegit al fet que el Titani gaudeix d'unes temperatures de fusió entorn als 1668°C i evaporació entorn als 3287°C, dota els aliatges de Titani d'una durabilitat molt bona una vegada implantats dins l'organisme humà. Els aliatges de Titani gaudeixen d'una resistència a la corrosió ben superior respecte a altres alternatives com els acers inoxidable i els aliatges de Cobalt, fet que maximitza la seva pertinència com a element constitutiu majoritari d'implants ossis permanents.

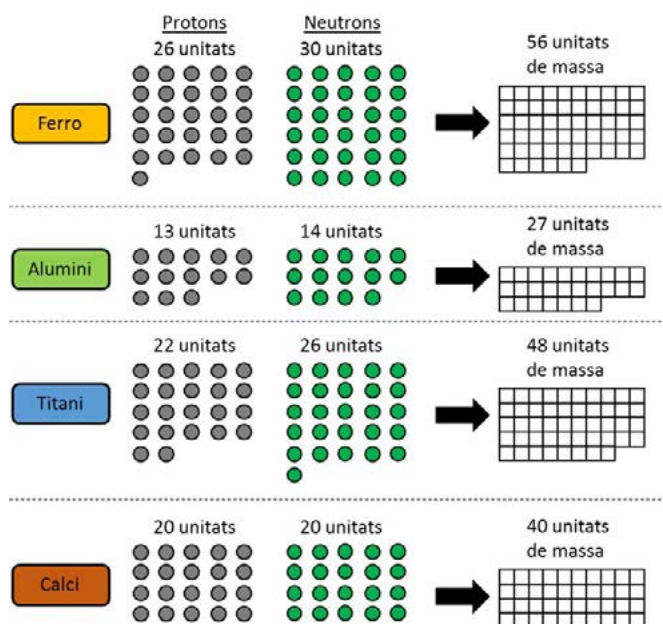

Figura 3: Descripció esquemàtica dels nuclis atòmics dels elements químics següents: Ferro, Alumini i Titani. L'anàlisi pren en compte la forma més estable i naturalment abundant en el planeta Terra d'aquests elements. En primer lloc, 26 protons i 30 neutrons componen el nucli d'un àtom de Ferro, fet que el converteix en un àtom amb 56 unitats de massa. En segon lloc, 13 protons i 14 neutrons componen el nucli d'un àtom d'Alumini, fet que el converteix en un àtom amb 27 unitats de massa. En tercer lloc, 22 protons i 26 neutrons componen el nucli d'un àtom de Titani, fet que el converteix en un àtom amb 48 unitats de massa. Finalment, 20 protons i 20 neutrons componen el nucli d'un àtom de Calci, fet que el converteix en un àtom amb 40 unitats de massa.

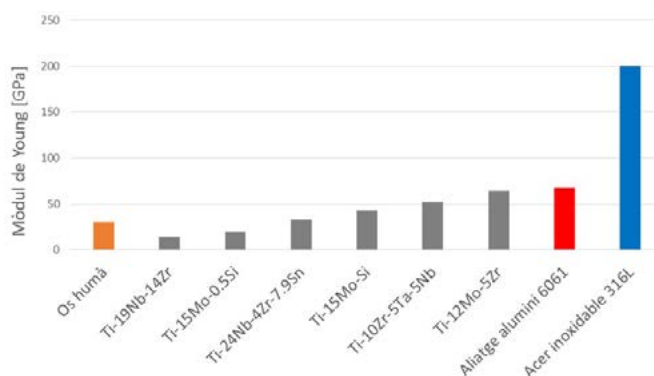

Figura 4: Valors del mòdul de Young de varis aliatges de Titani, comparats amb el valor característic dels teixits ossis humans, un exemple d'aliatge d'Alumini comú i un exemple d'acer inoxidable comú. Modificar els elements d'aliatge permet una modulació eficaç del mòdul de Young dels aliatges de Titani. El mòdul d'elasticitat, o mòdul de Young, és una mesura de la rigidesa d'un material elàstic. De manera molt simplista, el seu càlcul s'efectua mitjançant la mesura de l'allargament uniaxial (en una sola dimensió de l'espai) d'un material quan està sotmès a una certa tensió en la dimensió en qüestió. La complexitat i la informació que pot ser obtinguda mitjançant aquest tipus de mesures essent fora de l'abast d'aquest article, destacarem que la capacitat de modular el mòdul d'elasticitat d'un material permetrà l'obtenció de comportaments variables del mateix quan està sotmès a càrregues mecàniques uniaxials.

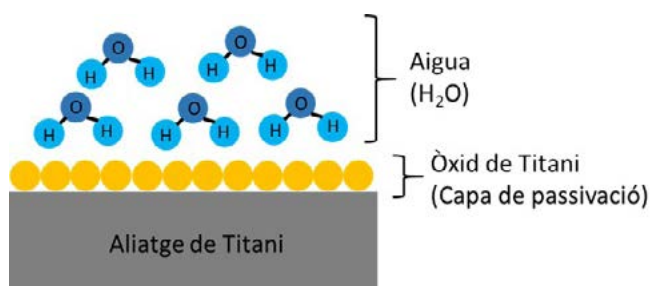

Figura 5: En exposició amb Oxigen o aigua, l'alta reactivitat del Titani induïx l'aparició d'òxid (capa de passivació) a la superfície dels aliatges de Titani. Aquesta capa de passivació (entre altres coses) confereix una gran resistència als fenòmens de corrosió d'aquest tipus de materials en medis aquosos amb presència d'electròlits, com és l'interior de l'organisme humà.

En tercer lloc, tal i com Per-Ingvar Brånemark i el seu equip van demostrar, els aliatges de Titani són capaços d'enllaçar-se amb els teixits ossis sense necessitat d'adhesius o altra matèria intermediària. La complexitat d'aquest tipus de fenòmens essent fora de l'abast d'aquest article, només destacarem que aquest fet s'explica per les seves propietats superficials una vegada fabricats (rugositat superficial, energia superficial i mullabilitat). Remarcablement, s'ha demostrat que optimitzar les característiques de la superfície en contacte amb el teixit ossi és clau per permetre l'adhesió, proliferació i diferenciació cel·lular, així com maximitzar la mineralització òssia, a la superfície de l'implant. Els aliatges de Titani excel·leixen en aquest punt, fet que els confereix un avantatge realment important respecte a altres alternatives com els aliatges de Tàntal o Cobalt, qui malauradament necessiten l'ús d'adhesius durant el procés d'implantació.

En quart lloc, cal destacar que alguns aliatges de Titani presenten unes característiques pertinents pel que fa a la citotoxicitat. Les citotoxines són substàncies químiques causant danys cel·lulars, començant per la degradació cel·lular, inflamació i fins arribar a la mort cel·lular. En aquest sentit, és realment important garantir que el material constituent de l'implant no presentarà un comportament citotòxic sever. Això comprèn el material en el seu estat inicial, així com els diferents compostos que poden aparèixer durant la vida útil de l'implant degut a la descomposició del mateix. Efectivament, varis problemes de salut associats a la introducció de Cobalt, Crom, Acers Inoxidables, Alumini, Vanadi i Níquel a l'interior de l'organisme humà han estat identificats en la literatura [J. Quinn et al]. Com a tal, la presència d'aquest tipus de composts químics a l'interior del cos humà resta actualment regulada (Figura 6).

Material	Riscs citotòxics	Possibles conseqüències
Aliatges de Crom i Cobalt (Co-Cr)	1 - El Crom és fortament citotòxic en una de les seves formes químiques estables (Crom hexavalent)	Crom: Úlceres de pell, reaccions al·lèrgiques, inflamació severa [SA Health Chromium: Health Effects] [Definition of Hyperplasia—NCI Dictionary of Cancer Terms—NCI]
	2 - El Cobalt en quantitats excessives pot esdevenir citotòxic	
	3 - Els aliatges de Crom i Cobalt tendeixen a alliberar partícules metal·liques (Crom i Cobalt) a l'organisme	
Acers inoxidable (316L per exemple)	Els acers inoxidable són feblement citotòxics i sovint considerats com inerts biomaterialment	Reaccions al·lèrgiques importants
Aliatges de Titani amb Alumini (Ti-6Al-4V per exemple)	L'Alumini és citotòxic i migra fàcilment a l'interior de l'organisme humà	Alts nivells d'exposició a l'Alumini poden provocar efectes citotòxics, genotòxics i immunològics severes [V. Sansone et al.]
Aliatges de Titani amb Vanadi (Ti-6Al-4V per exemple)	El Vanadi és molt citotòxic en la seva forma oxidada (producte de la corrosió dels aliatges de Titani amb Vanadi)	Malalties greus de pulmó [M. F. Semlitsch et al.]
Aliatges de Titani amb Níquel	El Níquel és relativament citotòxic	Excessiva exposició al Níquel pot provocar malalties cardiovasculars, respiratòries i de ronyó [J. V. Suárez et al.]

Figura 6: Riscs citotòxics i les seves possibles conseqüències d'algun tipus d'aliatges. Llista no exhaustiva.

avenços tecnològics realment significatius pel que fa a la fabricació i aplicació d'aquest tipus de materials. Tots els sectors de les societats de la època se'n van beneficiar i l'ús d'aquest tipus de materials esdevingué comú en les societats de la època. És en aquest context que trobem les primeres experimentacions amb aliatges de Titani per aplicacions de medicina invasiva, gairebé per casualitat. Efectivament, gràcies a la implantació d'una peça fabricada amb un aliatge de Titani a l'interior d'un organisme vivent, un grup de científics suecs va observar l'aptitud d'aquest tipus de materials a adherir-se amb els teixits ossis biològics sense rebuig. Aquesta observació contradeia la creença que els organismes biològics rebutjaven qualsevol material que fos implantat al seu interior, conseqüentment obrint portes que fins aleshores semblaven inexistents. En particular, canvis importants en els mons de la medicina i la ciència dels materials tingueren lloc, amb l'aparició de l'osteointegració i de l'estudi de biomaterials per aplicacions de biocompatibilitat biològica. En aquest article hem pogut breument enumerar diverses característiques que han fet dels aliatges de Titani una família de materials extremadament exitosa per aplicacions de medicina invasiva amb finalitat de reemplaçar o reforçar funcions biològiques estructurals òssies. Abundància relativa en l'escorça terrestre, propietats mecàniques versàtils durables temporalment sense contrapartida en termes de pes, citotoxicitat limitada i excel·lent integració amb els teixits ossis gràcies als mecanismes d'adhesió i proliferació cel·lular a la superfície del material són algunes de les propietats que han fet dels aliatges de Titani un estàndard dins el món de la medicina moderna.

Fonts bibliogràfiques:

- Construction physics, "The Story of Titanium", consultat el 05/01/2025. URL: <https://www.construction-physics.com/p/the-story-of-titanium>
- Hudson Technologies, "History of Titanium and its Applications", consultat el 05/01/2025. URL <https://info.hudson-technologies.com/blog/history-of-titanium>
- Wikipedia, "Titanium Biocompatibility", consultat el 01/01/2025. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Titanium_biocompatibility
- B. M. Simona et al., "Prospects on Titanium Biomaterials", in European Journal of Materials Science and Engineering 2023. doi: 10.36868/ejmse.2023.08.04.201
- D. W. Shoesmith et al., "Corrosion of Titanium and its Alloys", Reference Module in Materials Science and Materials Engineering 2016. doi: 10.1016/B978-0-12-803581-8.09219-5
- L. Ladani et al., "Review of the Use of Metals in Biomedical Applications: Biocompatibility, Additive Manufacturing Technologies, and Standards and Regulations", Metals 2024. doi: 10.3390/met14091039
- SA Health Chromium: Health Effects. Disponible online: <https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/Public+Content/SA+Health+Internet/Conditions/Chemicals+and+contaminants/Chromium+health+effects>
- Definition of Hyperplasia—NCI Dictionary of Cancer Terms—NCI. Disponible online: <https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms/def/hyperplasia>
- V. Sansone et al., "The Effects on Bone Cells of Metal Ions Released from Orthopaedic Implants. A Review." Clin. Cases Min. Bone Metab. 2013, 10, 34–40.
- M. F. Semlitsch et al., "Joint Replacement Components Made of Hot-Forged and Surface-Treated Ti-6Al-7Nb Alloy", Biomaterials 1992, 13, 781–788.
- J. V. Suárez et al., "Poisoning by Metals Used in Prosthetic Materials in Orthopaedics and Its Current Management", Rev. Cuba. Ortop. Traumatol. 2021, 35, 1–10.
- J. Quinn et al., "Titanium for Orthopaedic Applications: An Overview of Surface Modification to Improve Biocompatibility and Prevent Bacterial Biofilm Formation", iScience 2020, 23, 101745.

En conclusió, els nostres avantpassats de l'inici del segle XIX havien aconseguit interactuar de manera molt intel·ligent amb l'entorn exterior, gràcies a l'important desenvolupament tecnològic durant els segles anteriors. Però la medicina de la època restava extremadament embrionària i l'ésser humà no coneixia realment massa cosa dins del seu propi cos! En aquest context, hem pogut breument discutir com el desenvolupament dels aliatges de Titani ha tingut i té un impacte significatiu en les nostres vides, permetent el que fins aleshores semblava impossible: reemplaçar o reforçar funcions biològiques estructurals òssies gràcies al implant de dispositius mèdics a l'interior de l'organisme humà. Efectivament, l'interès creixent de la indústria aeronàutica i aeroespacial pels aliatges de Titani a mitjans del segle XX va induir

AGRICULTURA I AUS ESTEPÀRIES

Nèstor Serra Domènech
Unió de Pagesos

Condemno sense pal·liatius els incendis intencionats de les torres de nidificació d'aus estepàries a Preixana i a Belianes l'onze de febrer passat i, per això, cal dir que no ens mereixem que s'acusi sense indicis la pagesia en general. I us diré per què. La pagesia som part activa de la gestió del medi ambient i, en aquest cas, encara amb més motiu, perquè les aus estepàries són clau per la lluita contra l'augment de la densitat que tenim de la plaga de conills que està arrasant els nostres camps i serveix per controlar l'impacte d'altres rosegadors i insectes.

Cert, van ser construïdes fa deu anys com a mesura compensatòria per la construcció del canal Segarra-Garrigues en Zona d'Especial Protecció d'Aus (ZEPA). Aquí cal dir que també és cert que se li va privar el reg a molts pagesos a causa de la ZEPA i amb la promesa d'unes compensacions que no s'han vist.

La pagesia vivim i convivim dins allò que anomenem el medi ambient, és el nostre lloc de treball, i per això des de fa molt temps som nosaltres els pagesos i ramaders qui vetlla per l'equilibri mediambiental amb el respecte a la fauna a les finques. Fixeu-vos que el declivi de les aus estepàries va ser, en part, per la decadència de les velles construccions agràries on s'hi refugiaven. Això ens dona compte de la importància de l'activitat agrària també per al manteniment de la biodiversitat.

Justament, la convivència positiva entre fauna i activitat agrícola és el que va fer que Unió de Pagesos reclamés la revisió de la declaració d'impacte ambiental de la zona de regadiu del canal Segarra-Garrigues. Aquesta declaració era arbitrària i sense un estudi científic que la justifiqués. Els plans de gestió de les ZEPA a la Plana de Lleida també són mancats d'un estudi fonamentat científicament i per tant són inacceptables. La declaració havia de comptar amb una prova pilot de compatibilitat del reg de suport amb la conservació de les aus estepàries. Encara l'estem esperant.

El mal d'entrada és que l'Administració no va buscar el consens amb el sector agrari. I després, a sobre, tampoc va comptar amb la participació dels representants de la pagesia a l'hora d'establir mesures agroambientals dels plans de gestió, amb les compensacions que correspondrien quantificades d'acord amb la normativa europea.

Sigui com sigui, Unió de Pagesos segueix treballant per la participació de la pagesia a través de les seves organitzacions representatives en les accions que afecten el territori on habitem i treballem. És la manera d'anar tots a una per al medi ambient i que la societat entengui el nostre rol i no deixar marge perquè se'ns criminalitzi.

UN RACONET D'ARTESA

Àngels Florensa

EL REPORTATGE

**LES PLUGES DE PRIMAVERA HAN OMLERT D'AIGUA
LES BASSES DEL TERME D'ARTESA I TERMES VEÏNS**

Fotos: J. Gallart

Bassa del Pla

Bassa del Pla

Bassa de Mossèn Pere

Bassa de Mossèn Pere

Bassa de la Cogullada (Lleida)

Bassa de l'Astor (Lleida)

Bassa de Matxerri

Bassa de Matxerri

ELS GERMANS BONET PARIS

Josefina París Mor

El matrimoni format per Josep Bonet oriünd de Juneda i Josepa Paris de cal Cusí d'Artesa de Lleida tenien set fills, el Josep, la Josepa, el Marin, el Delfí, el Camil, la Càndida i el Ramon.

Foto de la família Bonet-Paris.

El Josep Bonet era pagès, mitger de ca l'Elena i tenien casa al carrer del Castell, cal Tres. Quan va esclatar la guerra civil els tres fills grans i el petit van ser mobilitzats per anar a la guerra.

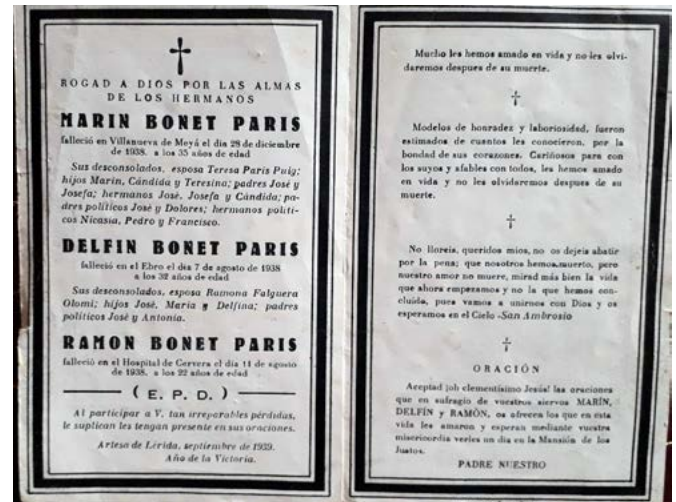
El més gran dels fills, el Josep, el van enviar a carvar trinxeres. El Ramon, el més petit, va ser enviat al front a primera línia a l'estiu de 1937. El Marín i el Delfí foren reclutats durant la primavera de l'any 1938 quan es va reorganitzar l'exercit republicà a causa de les baixes de combatents sofertes als fronts de guerra.

Tots els nois de la família de cal Tres foren enviats als camps de batalla, només van restar al poble les dues filles, la Josepa i la Càndida. El Camil, el cinquè fill, havia mort en un accident de bicicleta abans de l'any 1936 i ara només quedaven sis germans.

En acabar el conflicte bèl·lic, la família de cal Tres havia perdut tres dels quatre fills que havien anat al front: el Marín, el Delfí i el Ramon. Un cas excepcional, dramàtic i únic que es va donar al poble, tres germans que no van retornar a casa...

El mes de setembre de 1939, la família que havia sobreviscut a la guerra civil (1936-1939) va fer celebrar a l'església parroquial d'Artesa una missa funeral en memòria dels seus fills, germans, esposos i pares morts i desapareguts als diferents camps de batalla.

MARIN BONET PARIS

El Marín, el tercer fill de la família de cal Tres, va néixer el 28 d'octubre de 1904. De petit va anar a l'escola del poble com la majoria de criatures d'Artesa, després va fer de pagès a casa i també durant uns anys va provar de treballar a Lleida de mosso de magatzem, fins que finalment va retornar al poble per treballar al camp.

Diuen que era un noi molt espavilat i simpàtic, de caràcter obert que empatitzava amb tothom. L'any 1931 es va casar amb la Teresa Paris Puig de cal Cusinet també d'Artesa. La família de la Teresa tenien un cafè a la plaça Major del poble, "el cafè de cal Macianet" que el Marín des del primer moment que entrà en aquella casa es posà a regentar.

El Marín i la Teresa

Ell era un xicot de tendència nacionalista d'esquerrres i durant el temps de la república, a la sala del cafè que ell regentava, hi havia la seu d'Esquerra

Republicana del poble. Allí era el lloc on aquest partit nacionalista es reunia per celebrar els seus mítings i assemblees.

Cafè de cal Macianet (dreta de la imatge). Arxiu: Albert Bellmunt

LA GUERRA

En esclatar la guerra civil el Marin Bonet París tenia prop de 33 anys, estava casat i tenia dos fills petits, la Càndida i el Marín. Ell era de la lleva de 1925 que fou cridada a files el 28 de maig de 1938 quan els nacionals ja havien entrat a Lleida i les forces republicanes havien sofert moltes baixes sense poder-les reemplaçar.

L'Exercit Republicà va cridar a files les quintes antigues d'homes adults. Entre els mesos d'abril a setembre de 1938 foren cridades les lleves dels anys 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, per realitzar treballs de fortificació als fronts de guerra. Aquests nous soldats grans, cridats per incorporar-se a l'exercit republicà, per la seva edat, la seva condició de pares de família i la seva desmoralització per l'avenç de les tropes nacionals a Catalunya, s'incorporaven forçats amb poc esperit de lluita.

Marín Bonet París

La família del Marin Bonet París desconeix el front on el van destinar. Els seus fills eren petits i a casa hi havia molt de silenci, d'aquests temes no se'n parlava. D'ell no s'ha pogut conservar cap document, ni escrit, ni carta,... que donés alguna pista del seu destí.

El mes d'octubre de 1938 la seua germana, Josepa, explica que el Marin estava al front del cap de pont

de Balaguer perquè allí es va trobar casualment amb el seu germà petit, Ramon, que feia poc temps l'havien destinant en aquest front.

Sembla que el Marin es va incorporar a l'exèrcit republicà, com he dit anteriorment, quan Lleida ja havia estat conquerida per les tropes nacionals i els republicans anaven retrocedint vers la Catalunya central i el nord del país a tocar de la frontera francesa.

PARE D'UNA NOVA CRIATURA

La vida a la rereguarda d'Artesa seguia el ritme marcat per la guerra, el poble quedava prop de la línia de front i dins la influència del Camp d'Aviació d'Alfés. Durant l'últim temps de la guerra la població va patir diversos bombardejos. Concretament el dia 14 de desembre de 1938, Artesa patí un fort bombardeig per avions de les forces nacionals.

Aquell mateix dia enmig del bombardeig la Teresa París Puig, esposa del Marin Bonet, que estava embarassada, es va posar de part. La família esfereïda i atabalada per la situació van traslladar, damunt un matalàs, la partera al celler de cal Tres per resguardar-se de les bombes que en aquell moment queien al poble d'Artesa.

Passats uns dies després del naixement de la criatura, sembla que la família va comunicar per carta la bona nova al pare, però no van obtenir cap resposta d'ell.

Passat un temps, un company que havia vist morir el Marín Bonet es va presentar al poble i va explicar a la família que dos o tres dies abans de la seua mort, ell s'havia assabentat del naixement de la seua tercera filla, la Teresina. Malauradament no la va poder arribar a conèixer, però sí que va sentir l'alegria de ser novament pare.

DESPRÉS DE LA GUERRA

En acabar la guerra, la família tampoc no sabia res d'on parava el Marín, si era viu o si era mort. Aquest mateix company, que havia estat amb ell durant els últims dies de la guerra, també els va comunicar que el Marín havia mort el 28 de desembre de 1938 a Vilanova de Meià.

L'home va explicar que mentre un grup de soldats republicans estaven escalfant-se en una petita foguera que havien encès per resguardar-se del fred que feia a la zona, un projectil de curta distància els va esclatar enmig i va matar a tres o quatre companys dels que allí estaven, entre ells el Marín Bonet.

Sabem que durant els mesos de maig a desembre

de 1938, Vilanova de Meià va esdevenir un punt clau de la resistència republicana contra l'ofensiva franquista d'atacar Catalunya. En aquesta zona van tenir lloc diversos combats per cel i terra que finalitzaren amb l'ocupació de Santa Maria i Vilanova de Meià el 27 de desembre del mateix any, per part de l'exèrcit nacional.

Segons el company de guerra que va visitar la família, tot apunta que el Marín Bonet París va morir durant aquesta resistència republicana, però el seu cos, a l'igual que molts altres cossos de soldats morts o desapareguts als fronts de la Guerra Civil, es va perdre en el camp de batalla i la família fins ara, no l'ha pogut retrobar.

Avui als seus fills només els queda el record d'un pare absent que va morir a la guerra.

DELFI BONET PARÍS

El Delfí era el quart fill de la família de cal Tres. Havia nascut a Artesa el 14 de maig de 1907. A l'igual que els seus germans va anar a l'escola del poble a aprendre a llegir, escriure i comptar i, en acabar els estudis, es quedà a casa de pagès, a treballar la terra.

Delfí Bonet París (dreta)

Diuen que el Delfí era un noi fort i bon esportista, jugava de porter a l'equip de futbol d'Artesa i era també un bon nedador. El 31 de juliol de 1934 es va casar amb una xicota del poble, la Ramona Falguera Olomí de cal Pablo (1). Quan va esclatar la guerra ell tenia 31 anys, i era pare de dos fills petits, el Josep M^a i la Delfina.

Foto de casament del Delfí i la Ramona

El Delfí era de la lleva de 1928 que fou cridada a files el 13 d'abril de 1938, un mes abans de ser reclutat el seu germà Marin. El destí assignat al Delfí fou el front de l'Ebre.

LA GUERRA

La batalla de l'Ebre va començar el 25 de juliol de 1938 i va ser la batalla més sagnant de la Guerra Civil espanyola. En aquesta data l'exèrcit republicà en un atac sorpresa va creuar l'Ebre i va trencar el front nacional. L'objectiu d'aquesta batalla era paralitzar l'ofensiva sobre València i aconseguir una profunda penetració de les tropes republicanes cap a l'Aragó.

El 5 d'agost, va començar una guerra de desgast. A mesura que passava el temps els nacionals anaven progressant i les forces republicanes anaven reculant, fou en aquesta batalla que l'exèrcit republicà va patir el pitjor revés de tota la guerra.

Segons dades de la família, el Delfí Bonet París va morir a l'Ebre el dia 7 d'agost de 1938 quan creuava el riu a l'alçada de Flix. Sabem que el dia 7 d'agost, entre Mequinensa i Faió, els republicans es van veure obligats a creuar l'Ebre en retirada, perseguits pels soldats nacionals. Podria ser en aquest lloc i en aquesta data quan el Delfí va desaparèixer al riu.

Testimonis presencials d'aquest fet, en acabar la guerra, van explicar a la família que: "el Delfí portava un soldat ferit al coll i, fugint de la persecució de les tropes nacionals, van intentar creuar el riu agafats a una corda, però sembla que aquesta no va resistir i es va trencar. L'aigua se'ls va endur i els dos soldats van desaparèixer enmig del fort corrent que aquell dia baixava per l'Ebre".

Pont de barques per creuar l'Ebre

El Delfí era un home fort, esportista i bon nedador, no era la primera vegada que creuava el riu per aquella zona ja que diuen que allí el seu pas era més estret. D'altres vegades d'amagat havia passat l'Ebre pel mateix lloc, per anar a casa a veure la família...

En acabar la guerra i passat algun temps, la Ramona Falguera Olomí, viuda del Delfí Bonet, era una dona jove amb dos nens petits que decidí refer la seua vida. El dia 8 de juliol de 1944 va contraure un nou matrimoni amb Francisco Barberà Franch, natural d'Aspa (2). D'aquest segon matrimoni la Ramona va tenir una nova filla, Ramona Barberà Falguera.

Segons va contar la Josepa, germana del Delfí, per poder contraure un nou matrimoni, la Ramona Falguera va tenir molts impediments i problemes administratius perquè al Registre Civil d'Artesa no hi constava l'acta de defunció del Delfí Bonet París, el seu primer marit.

Fou en acabar la guerra civil quan va aparèixer un company del Delfí comunicant i asseverant que havia presenciada la mort del seu camarada. Llavors les autoritats competents van donar llum verda per celebrar el nou matrimoni.

Anteriorment a Artesa ja s'havia donat aquest fet amb la Montserrat Farré, viuda de l'Emili Bell-lloc que també havia mort al front del cap de pont de Balaguer. Fins que no van obtenir la declaració d'alguns testimonis que havien vist la mort del jove soldat, no van poder enregistrar l'acta de defunció.

RAMON BONET PARÍS

El Ramon era el fill petit de cal Tres, havia nascut el dia 8 d'agost de 1916. Quan va acabar l'escola del poble, ell volia ser cuiner i anà a treballar a Lleida per aprendre l'ofici. Més tard, com diu la seua família, també va anar a treballar a la cuina de l'Hotel Sorolla de Fraga.

Quan esclatà la Guerra Civil l'any 1936, el Ramon tenia 20 anys i estava solter. Ell era de la

lleia del 1937 que fou cridada a files el 7 de juny de 1937. Era el fill més petit de cal Tres i fou el primer dels tres germans que es va incorporar al front de guerra.

Com que era cuiner, primerament el van destinar a la cuina de la caserna de les milícies del Front Popular (POUM) de Lleida que estava ubicada al convent del Pare Coll de la ciutat.

Tot estant allí, el Ramon es va trobar amb quatre o cinc nois d'Artesa refugiats en aquella caserna, fugien del poble perquè estaven amenaçats pel Comitè Local i tenien por de ser empresonats. Finalment en una de les columnes del POUM només s'hi van allistar tres joves: el Ramon Oró Gasol, el Ramon Gallart Gené i el Ramon Capell Sanuy.

LA BATALLA DE TEROL

Més endavant al Ramon Bonet París el van enviar al front de Terol, a primera línia. La batalla de Terol va tenir lloc entre el desembre de 1937 i el febrer de 1938 sota dures condicions atmosfèriques de neu i un intens fred que va comportar múltiples problemes als homes que lluitaven en aquest front: amputacions i moltes morts per congelació entre la tropa dels dos exèrcits. Les batalles i operacions en aquest front de guerra van suposar un greu desgast pels dos exèrcits, hi van haver moltes pèrdues humanes.

Els republicans havien conquerit la ciutat de Terol, que estava defensada per dues divisions franquistes, el mateix mes de desembre de 1937. La ciutat aragonesa era petita i no tenia cap valor estratègic, però l'exèrcit republicà va decidir atacar Terol per desviar les forces nacionals revoltades, que preparaven l'avenç per conquerir la ciutat, Madrid.

Soldats republicans

La família del Ramon conta que a ell li donaren un fusell, un pic, una pala i una manta i li ordenaren que fes un clot per parapetar-s'hi durant l'atac que es va produir. Acabat aquest, per resguardar-se del fred es va quedar dintre del clot

tot tapant-se amb la manta, però les temperatures eren tan gèlides que se li congelaren els peus. Els soldats que passaven en retirada el van trobar amb greus símptomes de congelació, el van recollir i el van dur a l'hospital.

EL CAP DE PONT DE BALAGUER

El Ramon una vegada recuperat de les lesions patides a la batalla de Terol li van donar permís per anar a casa a descansar. Quan es van esgotar els dies de llicència i convallescència es va tornar a incorporar a primera línia.

Aquesta vegada el front de guerra havia canviat i retrocedit, les forces nacionals avançaven sense parar i havien entrat a Catalunya. En la seva nova incorporació el Ramon fou destinat al front del cap de pont de Balaguer.

Diuen que aquí, com s'ha dit anteriorment, en aquest nou front es va trobar casualment amb el seu germà Marin, no es detalla si van poder parlar els dos o solament es van veure de lluny. En un dels atacs que allí tingueren lloc el Ramon va caure ferit greu i fou traslladat a l'hospital de Cervera.

Evacuació d'un ferit a primera línia.

El dia 2 de novembre de 1938 la família va rebre la notícia de l'hospital en que es comunicava la defunció del Ramon.

A la capital de la Segarra hi havia la seu de la base de l'Hospital Militar de Campanya de l'Exèrcit de l'Est, concretament el XVIII Cos de l'Exèrcit republicà. Constava de dos centres hospitalaris ubicats a l'edifici de l'Escola Nacional i a l'edifici de la Universitat.

Universitat de Cervera

Aquest hospital recollia els ferits que s'evacuaven de la zona de Lleida, des d'on es distribuïen els soldats utilitzant les vies fèrries i els trens hospital.

Les dates de més alta mortalitat que es donaren a la província de Lleida foren les dels dies del 23 al 31 de maig de 1938, tot coincidint amb els atacs republicans als diversos caps de pont del riu Segre.

Els soldats morts a l'hospital de Cervera eren enterrats en llargues fosses al cementiri de dita ciutat que es convertiren en una immensa fossa comuna.

El cos del Ramon Bonet París reposa en aquesta fossa comuna de víctimes de la guerra civil al cementiri de la capital de la Segarra.

Cementiri de Cervera

NOTES

1. AMA, Registre Civil, Matrimonis. Tomo VII
2. AMA, Registre Civil. Matrimonis. Tomo VIII

BIBLIOGRAFIA

SANJUAN 1998. Josep Sanjuan Prim, *Mai Més*, Torres de Segre, Amics de la Mare de Déu de Carrasumada

HERVÀS 2007. Carles Hervàs Puyal, *Sanitat a Catalunya durant la República i la Guerra Civil*. Tesi doctoral. Lectura a la Universitat Pompeu Fabra 2007. Barcelona

ELS CADELLS ABANDONATS I EL VOLUNTARIAT ANIMALISTA

Laia Solà Miró

(Plataforma Animalista Terres de Lleida / Protectora d'Artesa de Lleida)

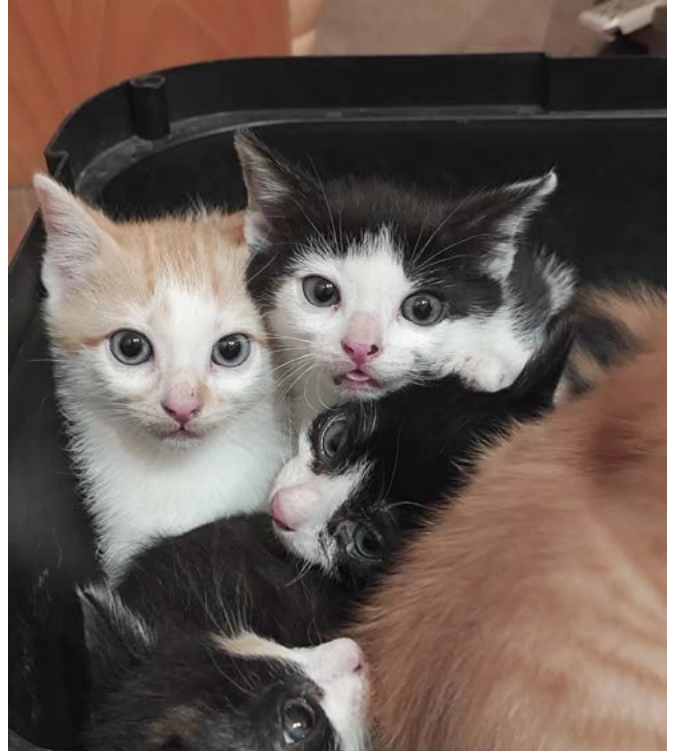
Ha tornat a passar! De nou a Artesa de Lleida han aparegut uns cadells de gat abandonats, set exactament, dels quals se n'ha hagut de fer càrrec la Protectora local.

L'abandonament d'animals, grans o petits, de gat o de gos, diu moltes coses de la **persona que abandona**:

1- No estima els animals, tot i que en té, com queda demostrat. Qui estima no pot permetre que passin «l'aventura» de deixar-los a la seva sort dins d'una caps, caixa... perquè els pot passar mil calamitats. Poden ser atacats per altres animals, recollits per una persona cruel o irresponsable que els pot fer mal en la seva vulnerabilitat, poden ser descoberts massa tard i patir gana, set...o morir d'inanició. Per tant qui abandona, encara que sigui dins d'una caps o caixa..., no els estima. Qui abandona, no hauria de tenir animals!

2- És garrepa. Evidentment no deu tenir la gata ni vacunada ni desparasitada ni xipada, i deu rondar tot el dia per on li plau prenyant-se i emmerdant-ho tot. Després de les campanyes que s'han fet a Artesa per poder esterilitzar gats i gates a preus supereconòmics, no té cap sentit deixar criar la femella. Ens està parlant de tacanyeria suprema, que dedica el mínim de res als animals. Ens preguntem si l'animal menja pinso o li continua donant les sobres d'un menjar que vés a saber els dies que volta per la nevera, cosa que els pot fer emmalaltir, i si fos gos ens imaginem els ossos de pollastre o de conill que són altament perniciosos pels seus budells. No hauria de tenir animals!

3-Utilitza els animals com si fossin coses, no com a éssers sensibles amb capacitat de sentir dolor físic o emocional, com reconeixen les actuals lleis de protecció. Deu tenir la gata al magatzem o a la granja per caçar ratolins i deu pensar que «els gats s'espavilen sols». Efectivament, són hàbils caçants i si són ferals i, sobretot, estan habituats al camp no els faltará el menjar, però els domèstics, els de casa són una altra cosa. Passa com als gossos salvatges, s'espavilen les canilles que viuen feréstegues que, igual que els llops, cacen en grup i de manera acordada, però els domèstics, poden ben bé morir de gana. Qui utilitza els animals domèstics en aquests termes, no hauria de tenir animals!

4- És descurada en les atencions, si estan malalts no els porta al veterinari. Està clar que la persona que deixa criar sabent el que implica i després abandona, no entra en la seva ment portar l'animal al veterinari, cas que es posi malalt. Si pensés diferent, ja l'hauria esterilitzat, però no vol gastar ni un euro, com queda dit. No hauria de tenir animals!

5-Es una persona egoista, només l'interessa treure's la nosa dels cadells del damunt, sense pensar en el mal que està fent als mateixos animals ni tampoc el mal que està fent al voluntariat animalista.

Però qui és el voluntariat animalista?

El voluntariat, en general, està format per persones que treballen en pro d'altres persones, del medi ambient, en pro dels animals, la cultura... i aquí hi hauria una llista interminable d'associacions, moltes avui legalitzades, que van començar com un grup, de vegades espontani, de gent que sentia la necessitat d'ajudar un col·lectiu, una espècie, protegir un espai, una cultura, una llengua... sense rebre cap compensació econòmica.

La sensibilitat animalista, que és el tema de l'article, cada vegada és més àmplia, tot i que això no implica un creixement paral·lel del voluntariat que s'hi dedica activament, perquè està clar que el voluntariat vol dir dedicació, sacrifici i despeses.

L'objectiu del voluntariat animalista, com el seu nom indica, és ajudar els animals: animals domèstics o salvatges... I, com passa amb altres col·lectius, amb la contra de persones que no entenen per què ho fan, com si aquests col·lectius, no sabessin com «perdre» el temps.

El voluntariat animalista està regalant part de la seva vida, part del seu temps preciós, part de la seva capacitat d'imaginar, crear i viure. Part del seu descans, part de la seva energia. Energia i temps que podria dedicar a la família, a les amistats, a les seves aficions, als estudis que l'interessen, al lleure i esbarjo de la seva persona...però no, part d'aquest temps el dedica als animals, i ho fa amb ganes i sense cobrar ni un euro, ans al contrari, despèn diners amb gasolina per portar-los a la clínica, en telèfon (sort que ara hi ha la tarifa plana), medicaments... Després hi ha les preocupacions. Preocupació per aquell animal que ha arribat deteriorat i no sabem si el salvarem, per aquell que sobtadament s'ha posat malalt, per aquell altre que no surt la família o la persona adequada per donar-lo en adopció responsable. Les despeses pel seu manteniment i atencions que s'acumulen: pinso, xips, esterilitzacions, veterinària...perquè si l'hem de donar amb adopció cal fer-ho com volem, amb un contracte i tal com la llei obliga. Sort en tenim de la bona gent que decideix adoptar, llavors es pot recuperar la despesa feta, que gastem amb els nous animals que arriben.

Algunes persones es preguntaran per què ho fem si tot sembla tan negatiu? Ho fem per dues raons:

La primera perquè hi ha una necessitat interior d'ajudar aquests éssers innocents i vulnerables.

La segona perquè et donen molt més del que reben. La seva actitud i les seves mirades d'agraïment cap a les cuidadores compensen i molt.

Tot plegat, en aquesta societat materialista en què, moltes vegades, es valoren més les aparences i simulacions que les realitats, aquesta simplicitat, espontaneïtat i sinceritat implícita del món animal és un bàlsam per les ferides de la superficialitat i un goig per uns sentiments recíprocs i gens imposts. Alhora ens omple d'alegria saber que els has pogut ajudar i que el seu agraïment és sincer. També reps la satisfacció que, gràcies al volunta-

riat, s'ha pogut canviar un destí que estava ben determinat cap al dolor físic i emocional. Hem fet el món una mica més habitable i més bonic i l'omplim de bona gent i animals feliços, vet aquí!

Què passarà amb aquests set gatets? Com s'atendran? Quin tipus d'atencions necessiten?

Aquí estem: la feina, les despeses, el temps de dedicació, els possibles disgustos, també les alegries...És la vida.

D'entrada caldrà desparasitar-los. Al cap d'una setmana, com que tenen dos mesos, ja se'ls pot vacunar amb les dues dosis de rigor. Llavors ja es poden adoptar. Naturalment caldrà publicar-los a les xarxes i trobar una família que reuneixi les condicions per poder gaudir d'un animal de companyia: moltes ganes que entri a formar part de la família, temps, capacitat i ganes d'educar-lo, portar-lo al veterinari cada cop que convingui, i el convenciment que arribat el moment l'esterilitzarà ja que ja ho haurà pagat tot en fer l'adopció. Es farà signar un contracte que el responsabilitza del seu benestar. I només es donarà l'animalet si la persona és major d'edat i estem convençudes que complirà tot el que es demana. Naturalment el preu d'adopció és una tercera part del que costaria a preus de mercat.

Qui adopta forma part de la solució ja que ajuda l'animalet i les persones que l'han acollit.

Si penses tenir animals de companyia, pensa-ho bé i, si n'estàs ben convençut o convençuda, adopta!!

Ajuda'ns a difondre els set cadells de gat per trobar famílies responsables que els estimin, formaràs part de la gent anònima que, a la seva manera, ens dona suport.

Truca a l'ajuntament o a la Protectora d'Artesa, que fa tan bona feina.

VIII

LA CASA DE LA MARIA ANTONIETA

Quan van arribar, la Maria Antonieta va presentar els seus pares als dos amics de Gombau del Pla. La noia estava molt contenta perquè el Roc havia acceptat la invitació, malgrat que l'ombra d'aquella colla de Bell-lloc el neguitejava.

La casa era molt gran. Tenia una entrada amb una portalada immensa per on hi podien entrar els carros ben carregats.

De seguida el Roc es van adonar que els d'aquella casa eren molt endreçats i nets, car tot estava en perfecte estat de revista. Al terra de l'entrada els dos nois van veure dues tapes de fusta. El senyor Josepet els va explicar que allí a sota hi havia els dos cups. En un hi guardaven l'ordi per a les bèsties i a l'altre la farina per fer pa. Era un home nerviós, alt i esprimatxat, que parlava de pressa i amb molta convicció. El Roc va pensar que aquella casa devia de tenir al darrera bones propietats i que eren molt treballadors. Fins i tot tindrien mosso que els ajudaria a omplir aquells pous de cereals. Al magí li va venir la imatge del seu pare que sempre li deia que l'important era tenir collita per a la pròpia despesa i una mica per vendre i va sentir una mica d'enveja sana per aquell pagès de Bell-lloc que segur que treballava molt, però que es podia guanyar bé la vida.

Com que el Roc era un noi molt espontani va preguntar:

-Senyor Josepet, com és que al vostre terme feu més bones collites que a Gombau del Pla?

-Bé, primer que res, no em tractis de senyor. Estic tip de treure fang de les sèquies i soc una persona molt senzilla i no m'agraden els protocols- el Josepet va fer una pausa- *aquí hi ha terres de tota mena. Per exemple a les terres fondes que tenen a Moradilla, de la Unió Laical de Beneficiats, hi ha molt salnitre i les collites són escasses. Però sortosament tenim un tros de vint jornals a la vall de Pelagallls que es rega amb aquest rierol i amb un assut que hi ha a la punta del nostre terme i una xarxa de sèquies per on sempre hi sol baixar aigua, fins i tot a l'estiu. Aquesta és la clau per fer bones collites d'ordi, de blat, d'alfals i fins i tot de panís, tot i que el panís vol molt fem i molta aigua a l'estiu.*

També he de dir que tenim dues molt bones ajudantes per treballar la terra. Anem cap a l'estable que us les ensenyaré.

Tots van seguir el Josepet, les dues noies, els dos nois i fins i tot la mare de la Maria Antonieta, la senyora Teresa.

Quan van arribar a l'estable el pare de la Maria Antonieta va obrir la porta que donava a l'eixida del corral perquè s'hi veiés més. Dins de l'estable hi havia dues mules molt grans i lluentes i un cavall lleuger i musculós. Tots els animals es veien sans i es notava que en tenien cura i estaven en molt bones condicions. Al Roc li van agradar molt aquells animals de càrrega i va pensar entre ell que ja feia set anys que treba-

Moradilla

llava en una de les cases més fortes de Gombau del Pla, on sempre havien tingut tres o quatre parells de mules, però mai havia vist uns animals amb tan bon aspecte.

Al senyor Josepet li va agradar molt quan el Roc va explicar que era un simple jornal·ler. Almenys no explicava grandeses com feien altres que asseguraven que tenen molta terra als seus pobles i després es descobreix que tot plegat era pura fantasia.

El Roc es va atansar cap a les mules, a la zona de la menjadora. I davant de la mirada sorpresa de tots es va posar al costat d'aquells animals i els va fer una lleu festa al llom.

-Com es dieuen?

-Marxanta i Trillera- va respondre el pare de la Maria Antonieta.

-Uns noms molt ben triats- va dir el Roc- *Això vol dir que aquestes mules són caminadores i treballadores.*

-I tant! En aquesta casa no volem ningú que sigui tuno i gandul.

Collons! Va pensar el Roc. Aquest home no s'està de romanços. Amb aquest procedir de dir les coses clares ben segur que ha espantat a més d'un pretendent de la seva filla.

-Ves amb compte, noi, que la Marxanta està molt reposada aquests dies de festa major i no et coneix de res- va advertir el Josepet.

El Roc no va dir res. Va fer una festa a la mula. Però l'animal no es va prendre bé aquella carícia i li va fer un mal gest, com si li volgués mossegar. Però com el Roc tenia molt bon tremp amb les bèsties de càrrega, la va agafar pel morro amb les seves grosses mans i va prémer fort. La mula es va quedar quieta sense fer res. Quan el Roc va deixar la mula, l'animal va seguir immòbil. D'aquella manera el noi va demostrar el seu domini dels animals davant de tots.

-Veig que tens molta mà esquerra amb els animals i que ets molt valent- va dir l'amo de la casa.

-Sí, però no me'n fio de cap- va sentenciar el Roc.

Llavors van pujar cap al primer pis de la casa. La tenien molt ben arreglada amb la gran sala i uns finestres molt grans per on hi entrava un bon galet de llum. La sala tenia una porta que donava a una gran galeria que mirava al sud i on s'hi podia gaudir de moltes hores de sol. Els mobles tots eren sòlids i de fusta bona. Es notava que eren una família mitjana, tirant cap a dalt.

Mentre la senyora Teresa parava la taula, els quatre joves van sortir uns minuts a la galeria. Una mica endarrerit el Roc, va poder escoltar com el Josepet li deia a la seva dona.

-Ho veus, aquests dos nois sí que serien bons mossos per a nosaltres. No t'has fixat com tenen les mans? Totes clivellades i plenes de durícies. Estic segur que són molt treballadors.

-Sempre estàs igual. Ets un malcontent i només penses en treballar i fer treballar tothom. Has tingut un munt de mossos i cap t'ha durat més d'un any- va dir la dona amb to una mica agre- *La gent treballa per viure i no com tu que només vius per treballar-* encara va afegir.

-Si tinguessis un home gandul, no ho diries això, no. Mira els Santesmasses. Ella a treballar i ell a la taverna tot el dia.

-Va, no buscos més raons que encara acabarem malament, tu i jo. I recorda que tenim hostes i no dignis cap renec ni vulgaritats.

Al Roc se li va dibuixar un somriure després de sentir aquella conversa i va pensar que en aquella casa ell s'hi trobaria molt bé de mosso o, millor, de pubill.

TEMPORADA 2024/2025

CRÒNIQUES DEL C.E. ARTESA DE LLEIDA

Eudald Pijuan Mor

CE Artesa de Lleida 0 – CF Bellvís 4

(23-02-2025) *DERROTA INAPEL·LABLE EN UN PARTIT PER OBLIDAR*

Els primers minuts ja feien preveure que no seria un enfrontament fàcil pels locals. El partit estava obert, però a poc a poc el Bellvís s'anava sentint més còmode damunt del terreny del joc. Al minut 26 aconseguia avançar-se a través d'una rematada dins l'àrea després d'una gran passada. L'Artesa es va intentar refer, sense massa èxit, i, just abans del descans, va veure com un cop de cap a la sortida d'un córner es convertia en el 0 a 2 amb el qual s'arribaria al descans.

Un dels gols del Bellvís

Les esperances de reacció van passar a la 2a part, però tampoc van arribar a convertir-se ni en ocasions clares ni en gols. L'equip, tot i no estar encertat, ho intentava de totes maneres i es defensava bé, però en atac no s'acabaven de generar jugades clares de perill. De fet, cap al minut 60 de partit, ha arribat l'ocasió més perillosa amb una centrada dins l'àrea que no ha estat rematada amb encert. Més endavant, cap al minut 80, ha arribat el tercer gol visitant, després d'una errada defensiva. Finalment, encara amb el cop moral del tercer, el Bellvís va fer el quart per tancar el partit.

CF Sudanell 1 – CE Artesa de Lleida 2

(09-03-2025) *VICTÒRIA AJUSTADA PER NO HAVER SENTENCIAT ABANS*

Al començament del partit ja es va poder veure que un dels grans protagonistes d'aquest seria l'estat del terreny de joc. Els locals van intentar proposar un joc de més combinació, mentre que l'Artesa ràpidament va veure que seria un dia de joc directe i que tocaria

lluitar les segones jugades. En aquesta 1a part el pla de l'Artesa va ser l'encertat. El primer gol va arribar després d'una grandíssima definició de Miki al minut 23, amb una picada per damunt del porter local. I, al 36, era Vilà qui augmentava distàncies al marcador amb un bon xut des d'una posició escorada. Així, s'arribava amb 0 a 2 al descans.

A la segona part, la tònica va ser més o menys la mateixa. Tot i que va haver-hi un petit canvi, ja que el Sudanell va veure que era dia de jugar directe i va començar a fer-ho de forma més clara. El partit seguia amb un Artesa creant ocasions i hi havia la sensació que estava més a prop el tercer o quart dels artesencs que el primer dels locals. Malgrat això, el futbol és capritxós i, al minut 81, el Sudanell aconseguia fer l'1 a 2 a la sortida d'un córner. D'aquesta manera, els 10 minuts finals van ser més de sofriment que de cap altra cosa perquè el resultat era ajustat. Per sort, es va poder mantenir l'1 a 2 fins al final.

CE Artesa de Lleida 3 – UE Balafía 1

(16-03-2025) *LA PLUJA FA TREURE UN SOMRIURE A L'ARTESA*

Els primers minuts de l'enfrontament van servir per deixar palès que el joc directe seria l'arma principal damunt del terreny de joc, el qual estava moll i pesat a causa de l'aigua de la pluja que s'anava acumulant. En aquesta situació, l'Artesa va saber plantejar un partit molt seriós des de l'àmbit defensiu i, tot i que la iniciativa i la possessió la tenien els visitants, eren els locals els qui gaudien d'ocasions més clares de perill.

En una d'aquestes jugades, al minut 35, una passada filtrada a l'espai era rematada per Miki per posar l'1 a 0 al marcador. Per mala sort, el Balàfia va reaccionar ràpidament i al 37 ja empatava a 1, resultat amb el qual s'arribaria al descans.

A la segona part sí que va aparèixer un Artesa més dominador i amb voluntat de tenir més possessió de la pilota. Amb el pas dels minuts la superioritat es va anar traduint en més ocasions de gol i, al 71, va arribar el gol de Cano per tornar a posar els artesencs al capdavant. A més, poc després, el Balàfia veia com un dels seus jugadors era expulsat per doble amonestació i, al 80, arribava el gol de la sentència obra un altre cop de Miki, que signava el seu doblet particular per tancar el partit amb el 3 a 1.

CD Magraners 1 - CE Artesa de Lleida 4 (22-03-2025) *UN C. E. ARTESA AL RITME DE MIKI NO ES DEIXA SORPRENDRE PEL CUER*

El triomf es va començar a fabricar de forma ràpida amb uns primers 10 minuts brillants en què Miki va fer 2 gols. El primer va ser aprofitant un servei de banda en llarg que va sorprendre la defensa local i, després de ser assistit, Miki definia amb qualitat. El segon va ser poc després d'una bona pressió al porter rival per part del mateix Miki que va recuperar la pilota i marcar. L'equip local plantejava una defensa avançada a la qual l'Artesa sabia com respondre posant pilotes precises a l'esquena de la defensa. Amb el pas del temps, el partit seguia la mateixa tònica i, al 41, un altre cop Miki signava el seu primer hat-trick de la temporada definint bé una pilota dins l'àrea. Amb aquest 0 a 3 s'arribava al descans.

Ja a la segona part, els locals van sortir amb més orgull i van intensificar la seva pressió. Fins i tot, van aconseguir sortir amb la pilota controlada i dominar certes fases del partit. Però l'Artesa continuava sent l'equip de més nivell sobre el camp i, en una altra pilota a l'esquena de la defensa, era Palou, al 60, qui posava el 0 a 4 al marcador amb un xut per damunt

del porter. Amb el partit ja sentenciat, els locals van tenir l'oportunitat de fer el gol de l'honor i, al 65, aprofitaven la sortida d'un córner per a fer l'1 a 4 definitiu. Els últims minuts de partit van passar sense pena ni glòria pels dos equips.

CE Artesa de Lleida 3 - UE Castellldans 0 (30-03-2025) *QUARTA VICTÒRIA CONSECUTIVA PER SEGUIR ASPIRANT A TOT*

Ja el primer quart d'hora de partit va servir per deixar encarada la feina gràcies a 2 gols locals que van marcar la resta de partit. El primer, obra de Carulla al minut 11, el qual aprofitava una pilota morta dins de l'àrea després d'un mal refús visitant. I, el segon, al 13, després d'una bona definició de Cristian. Amb el 2 a 0 tan ràpid al marcador els jugadors artesencs es van relaxar i el Castellldans va demostrar el seu honor i va plantejar un joc més ofensiu la resta de primera part, va tenir, fins i tot inclús alguna aproximació. Però el resultat al descans no es va moure.

Ja a la segona part, i com era d'esperar, va arribar la davallada física dels jugadors visitants i el partit va anar baixant de ritme. Amb el pas del temps, l'Artesa dominava en tots els aspectes sobre el terreny de joc i, al minut 73, va arribar el definitiu 3 a 0 dels peus d'un Miki en ratxa, que torna a sumar una setmana més. D'aquí fins al final del partit es podria dir que els 2 equips van signar el resultat i, tot i alguna ocasió aïllada, el 3 a 0 va ser el resultat definitiu del matx.

CE Artesa de Lleida 7 - Bell-lloc AC 0 (13-04-2025) *L'ARTESA ES REVENJA I NO TÉ MIRAMENTS D'UN INOFENSU BELL-LLOC*

El resultat ja indica com va anar el transcurs del partit, però no ens estarem de destacar el més important. Ja abans del minut 10 Carulla havia obert la llauna amb l'1 a 0. Poc després, cap al

quart d'hora, l'àrbitre va decidir ser el protagonista momentani del partit i va saldar una jugada de poca rellevància amb una expulsió per doble amonestació a cadascun dels equips. Amb l'Artesa i el Bell-Lloc que van de jugar més de 70 minuts amb 10 jugadors, el partit es va trencar. Abans de la mitja part l'Artesa ja havia tingut temps de demostrar la seva superioritat i el marcador reflectia un 5 a 0 amb gols de Josi, Cristian, Guifré i Miki (de penal).

La segona part va passar sense pena ni glòria. Amb el partit totalment decidit el ritme va ser baix i no es va accelerar una mica fins al final. Concretament, als instants finals de partit van arribar 2 gols més, un d'Izquierdo i l'altre de Carulla, que tancava el partit amb el doblat particular i el 7 a 0 final.

CLASSIFICACIÓ

EQUIPS		PARTITS				GOLS	
P	NOM	J	G	E	P	F	C
1	BELLVIS, C.F. A	23	17	3	3	69	29
2	ARTESA DE LLEIDA, C.E.	24	17	3	4	61	30
3	ROSSELLO, C.F. A	24	16	6	2	68	27
4	TORREFARRERA C.F. A	24	14	6	4	60	27
5	BALAFIA, C.F.U.E. B	23	9	5	9	48	41
6	ALBESA, C.F. A	23	9	3	11	49	49
7	ALMACELLES, A.T.	23	8	6	9	47	47
8	SUDANELL, C.F. A	23	7	7	9	33	38
9	CASTELLANS, U.E. A	23	8	2	13	39	43
10	BENAVENT DE SEGRIA C.E. A	23	6	6	11	45	63
11	BELL-LLOC ATHLETIC CLUB A	23	5	5	13	32	67
12	GARDENY, U.D. A	24	4	5	15	38	75
13	MAGRANERS, C.D. A	24	2	3	19	25	78

ENTRETENIMENTS

SOPA DE LLETRES

Miquel À. Navarro

Busqueu 11 sinònims de la paraula "valent".

I	N	T	R	E	P	I	D	A	I
N	A	S	E	L	U	T	A	N	A
U	I	G	L	U	I	R	D	E	D
Ç	H	A	O	V	E	O	D	T	I
A	G	F	E	S	M	E	I	N	T
D	A	R	I	T	A	D	R	T	O
U	T	J	A	U	R	R	A	O	X
A	L	B	R	A	F	S	A	U	I
L	L	I	N	D	O	M	I	T	U
E	X	O	K	G	L	L	E	O	Q

SUDOKU

Lluís Gil

		5				8	4	
		6		3		7		
	8	2			5	3	6	
		8	2	4	9			7
2			5			4		
	4					5	8	
						1		
		1		6			3	
9		4		8		2		6

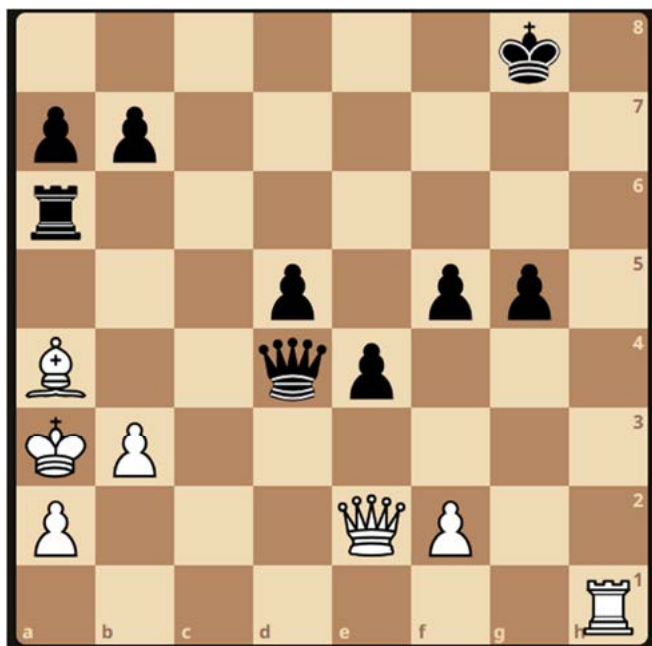
PROBLEMA D'ESCACS

Albert Batiste

ENIGMA

Juguen negres i resolen la partida en 2 moviments.

Ens sabríeu dir el nom d'aquest estri i per a què s'usava?

Solució de l'enigma del número anterior:
És una eina manual utilitzada per collir alls.

MOTS ENCREUATS

Miquel A. Navarro

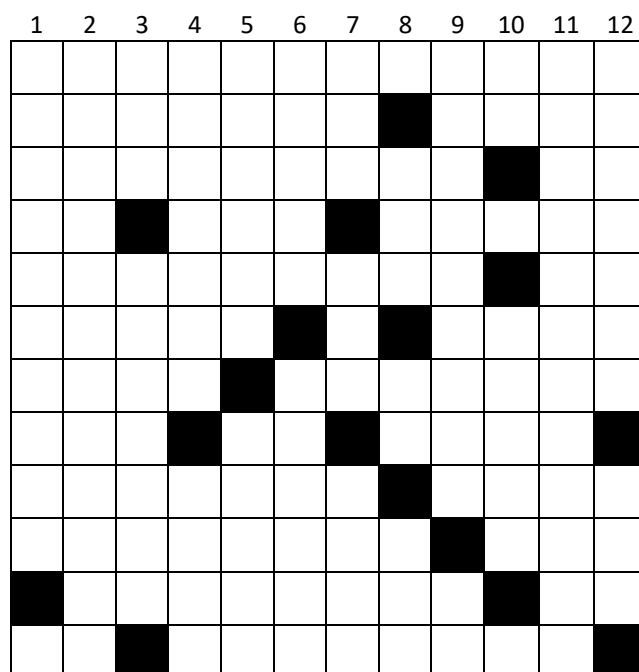
Solucions a la pàgina 39

HORIZONTALS

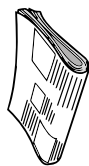
1. Planta molt hortícola. 1. Capoll. Rivalitza amb Tarragona. 3. En qualsevol lloc. Deriva Social. 4. Antiga matrícula castellana. Amic del tac. Entre juny i setembre. 5. Al revés, bona o dolenta en un auditori. Romana repetida. 6. Com ella sola. Urani. De l'aire, però capgirat. 7. Les escopetes tenen un punt d'aquests. Que alimenta. 8. Mestressa, dida. Prefix negatiu. El de Pietat feia préstecs. 9. Al revés, ponderar, discutir. Remar endarrere. 10. Pitjarà, farcirà. Un ris ben rinxolat. 11. Posaria cara a cara. Àtom amb càrrega. 12. El do musical antic. Nafrà, turment.

VERTICALS

1. Agafarà per costum. El primer. 2. Pacència, resignació. 3. Brisa avocàlica. Corretja de cuir. 4. Branca de la geografia. Has de mirar-lo bé per a no perdre't. 5. Roureda. Dóna més força al ferro. 6. Prefix grec "dolç". Anhelat, esperat. 7. Al revés, matèria tèxtil. No vàlid. Nom de consonat. 8. Nitrogen. Lleó del zodíac. Menys de mil. Contrari a la nit en tots els sentits. 9. Pot dirigir una exposició o la policia, però al revés. Belluga't ocell. 10.

Vocal repetida. Tona. Rebrot, tronc novell. Acaba infinitius. 11. Elemental, bàsica. 12. Reunit a d'altres, sumat. El de Janeiro per exemple.

HO HEM LLEGIT A...

Diari La Mañana, Dijous 24-04-2025

Espai Obert · Porfolis ·

JUANJO JOVÉ

LA MANANA ha creat la secció Espai Obert per divulgar i promoure llibres de tots els artistes leïdats. Està a disposició dels creadors i les seves disciplines. Aquest diari respecta totes i cadascuna de les obres publicades. No obstant, no es fa responsable de l'estil, forma i contingut publicat pels autors que hi prenen part.

l casamuseojuanjojove.com |

Comissariat per: @cerclebellesartslleida · Cba Lleida · youtube: @cerclebellesartsLleida

FAUNA DEL TERME

Isidre Drudis Bellmunt

GRIPAU CORREDOR (*Bufo calamita*)

«Sàput». És un amfibi de l'ordre dels anurs i de la família dels bufònids que és molt abundant a tot Catalunya, es troba una mica pertot arreu, a l'horta, als jardins, als horts, conreus i prades seques de la garriga. A Artesa de Lleida fa la posta a la Bassa del Pla i a les Cadolles.

És robust, amb una llargada màxima de 70 a 80 mm. Més petit i menys berrugós que el gripau comú (*Bufo bufo*). És de color oliva, gris o verdós, amb una línia vertebral groga i punts vermells distribuïts pel cos.

L'ull és groc verdós o entre daurat i argentat. Glàndules paròtides prominents i paral·leles. El ventre és grisenc o blavós, tacat de bru. La larva és petita i brunenca. Els mascles presenten sac vocal gular extern, les mesures del qual són força voluminoses.

Li agraden els llocs càlids, és crepuscular i nocturn i durant el dia roman enterrat al sòl o bé sota les pedres, però en fer-se fosc abandona el seu amagatall per tal de capturar petites preses, que consisteixen, bàsicament, en coleòpters, formigues i larves d'insectes. No és gaire

nedador. Canta de nit en cor. Menja moltes formigues i altres insectes. La hibernació dura de novembre a febrer.

L'acoblament té lloc al començament de la primavera. Fa la posta en cordons, dues fileres d'ous negres per damunt, d'1 a 1,5 mm de diàmetre. De 3.000 a 4.000 ous per femella i posta, el diàmetre dels quals oscil·la entre 1 i 1,5 mm. La metamorfosi dura sis o set setmanes.

Xavier AIXALÀ MARTÍ, *Artesa de Lleida. Fauna. Peixos, amfibis, rèptils, ocells i mamífers*, Col·lecció La Femosa, 1995, pàg. 32.

TELÈFONS I HORARIS D'INTERÈS

Ajuntament973 16 71 62
 Assistent social dimecres alterns973 16 71 62
 Correus 9h a 10h de dilluns a divendres
 Farmàcia973 16 72 04
 Veterinari de la Protectora Local:
 Emma Solé618 90 95 12

Clínica Ica Natura (Pardinyes)973 22 82 22
 Clínica Riu Ebre (Cap Pont)973 21 65 49
 Consultori mèdic local.....973 16 72 91
 Metge urgències Dies feiners 15h a 8h i els festius
 tot el dia973 14 20 29 / 973 14 20 33
 Museu973 16 71 62 (Ajuntament, hores convingudes)

SOLUCIONS ALS ENTRETENIMENTS

ESCACS

Solució:

1. ...; Txa4+
2. bxa4+; Dc3++

MOTS ENCREUATS

HORITZONTALS

1. ALBERGINIERA. 2. CORCOLL. REUS. 3. ONSEVULLA. DS. 4. SG. TIC. ESTIU. 5. SONORITAT. MM. 6. UNICA. U. AERI. 7. MIRA. ALIMENT. 8. AMA. AN. MONT. 9. ESCATIR. CIAR. 10. ATAPEIRA. SRI. 11. ACARARIA. IO. 12. UT. MATADURA.

VERTICALS

1. ACOSTUMARÀ. U. 2. LONGANIMITAT. 3. BRS. TIRATAC. 4. ECETICA. MAPA. 5. ROVIRA. ACERA. 6. GLUCO. ANSIAT. 7. LLI. NUL. ERRA. 8. N. LEO. IM. DIA. 9. COMISSARI. AU. 10. EE. T. RENIS. 11. RUDIMENTARIA. 12. ASSUMAT. RIO.

SUDOKU

3	1	5	6	2	7	8	4	9
4	9	6	8	3	1	7	2	5
7	8	2	4	9	5	3	6	1
5	3	8	2	4	9	6	1	7
2	6	7	5	1	8	4	9	3
1	4	9	3	7	6	5	8	2
6	2	3	9	5	4	1	7	8
8	5	1	7	6	2	9	3	4
9	7	4	1	8	3	2	5	6

SOPA DE LLETRES

INDOMTABLE. AGOSARAT. INDÒMIT. ATREVIT. GOSAT. QUIXOT. INTRÈPID. ARDIT. AUDAÇ. LLEÓ. GALL.

IMATGE D'AHIR

Font pública situada a la cantonada de cal Pelat (anys setanta del segle XX).

Presentació del llibre *Macià el president del poble*

Concert de Meritxell Gener

ACTIVITATS DE LA FEMOSA

Presentació de la novel·la *Culpables*

Conferència
Joan Saloni, un Granadellenc entre guaranís

IMATGES D'ACTUALITAT

Matinal arqueològica

Jam session

Obres al consultori mèdic

Sant Jordi a l'Escola